

LEARNING HISTORY

LERARENCOLLECTIEF 2019-2023

Door:
Sharon Martens & Harm Tiggelaar

Uitgave van: Het Lerarencollectief
Redactie: Guido van de Wiel (Wheel Productions)
Vormgeving: Peter Slager (Garage-bno)

Contact: sharon@lerarencollectief.nl

Meer
informatie: www.lerarencollectief.nl

Copyright © Sharon Martens & Harm Tiggelaar, 2023

Alle rechten voorbehouden. Alle intellectuele eigendomsrechten, zoals auteurs- en databankrechten, ten aanzien van deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze rechten berusten bij het Lerarencollectief en de auteurs. Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) dient men zich te wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl). Voor het overnemen van een gedeelte van deze uitgave ten behoeve van commerciële doeleinden dient men zich te wenden tot de auteurs. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, kan voor de afwezigheid van eventuele (druk)fouten en onvolledigheden niet worden ingestaan en aanvaarden de auteurs deswege geen aansprakelijkheid voor de gevolgen van eventueel voorkomende fouten en onvolledigheden.

INHOUD

1. Inleiding	 4
1.1 Terugblik op het Lerarencollectief	4
1.2 Leeswijzer	5
2. Een terugblik op de aanlooperperiode vóór het Lerarencollectief	 6
2.1 Het einde van de OnderwijSCOöperatie	6
2.2 Het initiatief 'PO in Actie'	7
2.3 Een brief van de minister, een boek vanuit twee leraren	7
3 Het Lerarencollectief laat zien wát kan en dát het kan	 9
3.1 De formele start van het Lerarencollectief	9
3.2 Het Lerarencollectief vervult een behoefte	11
3.3 Verbreding van het Lerarencollectief	13
4 De toegevoegde waarde van een onderwijsinhoudelijke beroepsvereniging	 18
4.1 Inleiding	18
4.2 Het bestaansrecht in een notendop	18
4.3 Een eigen, belangrijke en verdiende plek in het onderwijslandschap	19
4.4 Beroepsvereniging versus vakverenigingen	20
4.5 Het gevaar van een zogenaamde "dubbele doelstelling"	22
4.6 Het belang van depolitiseren	24
4.7 Een vitale maar precaire positionering	24
5 Dilemma's en keuzes aan de hand van drie cases	 26
5.1 Een dilemma rondom omvang en slagkracht	26
5.2 Een dilemma rondom inhoudelijke manoeuvreerruimte	28
5.3 Een dilemma rondom zuiver blijven in een roerig krachtenveld	30
6 De opheffing van het Lerarencollectief	 32
6.1 Het Lerarencollectief op een fundamenteel kruispunt	32
6.2 Oproep aan de minister en de Tweede Kamer	33
6.3 Opheffing Lerarencollectief	34
7 Aanbevelingen: voorwaarden voor een bestendige beroepsvereniging	 35
7.1 Inleiding	35
7.2 Voorwaarde A: Financiële slagkracht	36
7.3 Voorwaarde B: Organisatorische stabiliteit	36
7.4 Voorwaarde C: Samenwerking met andere partijen vanuit de inhoud	36
7.5 Voorwaarde D: Erkenning op basis van kwaliteit	37
8 Conclusie	 38
8.1 De behoefte aan en het belang van een zuiver inhoudelijke beroepsvereniging	38
8.2 Het begint bij politieke durf	39
8.3 Slotwoord	40

Literatuur | 40

Bijlagen | 41

INLEIDING

1. Inleiding

1.1 Terugblik op het Lerarencollectief

Het Lerarencollectief heeft bestaan van februari 2020 tot en met 28 juni 2023. In die drie jaar is er door dit Lerarencollectief veel in gang gezet. Als zuiver onderwijsinhoudelijke beroepsvereniging voor leraren zijn de Lerarenraad als bestuur, bestaande uit leraren Primair Onderwijs (PO), samen met de kwartiermakers Voortgezet Onderwijs (VO) en de leden erin geslaagd het vakmanschap van de leraar aan de bestuurlijke tafels te laten zien, horen en bevragen. Voor het eerst zat de leraar, niet als eenling, maar georganiseerd in een beroepsvereniging, zélf aan tafel bij het vormgeven van onderwijsbeleid.

Ondanks veel successen (zie hoofdstuk 3 en 4) is het Lerarencollectief in de zomer van 2023 toch ter ziele gegaan. Het bestuur en de leden stelden vast dat er onvoldoende mogelijkheden zijn om tot de benodigde opschaling van de organisatie te komen. De belangrijkste oorzaak daarvoor ligt in de inrichting van het politiek-bestuurlijke onderwijsveld, waarin het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en de zogeheten ‘sociale partners’ – de sectorraden (werkgevers) en de vakbonden (werknemers) – beleid ontwikkelt op basis van politieke belangenbehartiging. Bij de totstandkoming van dat beleid wordt de *kwaliteit* van onderwijs structureel benaderd vanuit partijbelangen en *kwantitatief* draagvlak. Met andere woorden: voor een beroepsvereniging die zuiver vanuit het inhoudelijke perspectief en op basis van *kwaliteit* wil bijdragen aan onderwijsbeleid, blijkt het in de praktijk vechten tegen de bierkaai. Niet omdat er in het ontwikkelen van onderwijsbeleid geen behoefte is aan vertegenwoordiging van het vakmanschap van de leraar: die behoefte is juist groot. Maar om als beroepsvereniging daadwerkelijk op structurele wijze zuiver kwalitatief bij te dragen aan goed onderwijsbeleid is *erkenning* binnen het politiek-bestuurlijke veld een noodzakelijke voorwaarde. Alleen dan kan een beroepsvereniging zich bestendig manifesteren en zich verder ontwikkelen.

Met deze publicatie maken we in de vorm van een *learning history* de balans op van drie jaar Lerarencollectief en delen we wat we hebben geleerd. Het Lerarencollectief bestond uit louter leraren; en aangezien leraren specialisten in leren en onderwijzen zijn, is het logisch

om zelf ook aan professionele reflectie te doen en de ervaringen, lessen en dilemma's die we de afgelopen drie jaar hebben opgedaan op te tekenen en te delen. We kijken niet alleen om. De wijsheid die we geoogst hebben bevat belangrijke richtingaanwijzers die gebruikt kunnen worden om in de toekomst wél tot een bestendige beroepsgroepsorganisatie van leraren te komen. Deze learning history toont aan welke randvoorwaarden daarvoor op orde dienen te zijn en welke valkuilen vermeden dienen te worden. Bovendien bevat dit stuk de belangrijkste kernen die in het sectorbrede gesprek besproken zouden moeten worden. Het gaat dan in elk geval om de bezinning op de rol, de plaats en de functie van de beroepsvereniging in het onderwijsveld, de verantwoordelijkheden die bij de beroepsvereniging belegd zouden kunnen of moeten worden en de wijze waarop de beroepsvereniging gefinancierd wordt als organisatie van leraren die vanuit hun vakmanschap bijdragen aan de kwaliteit van onderwijsbeleid.

.....

***Deze learning history toont aan welke
randvoorwaarden op orde dienen te zijn
om in de toekomst wel tot een bestendige
beroepsgroepsorganisatie van leraren te komen.***

..... C

1.2 Leeswijzer

Achtereenvolgens komen in deze learning history de volgende, grotendeels chronologisch geordende thema's aan bod:

- **WAAR HET BEGON – Het Lerarencollectief, een terugblik:** hierin geven we een overzicht van de aanlooperperiode van waaruit het Lerarencollectief ontstaan is;
- **WAT WE HEBBEN GEDAAN – We hebben laten zien wát kan en dát het kan:** hierin doen we verslag van drie jaar Lerarencollectief;
- **TOEGEVOEGDE WAARDE – Belang van de beroepsvereniging:** hierin laten we zien wat de toegevoegde waarde van een onderwijsinhoudelijke beroepsvereniging als het Lerarencollectief is en welke positie het Lerarencollectief in het onderwijsveld innam;
- **DILEMMA'S EN KEUZES – Drie cases:** hierin bespreken we aan de hand van drie cases een aantal concrete vraagstukken om context te geven bij een aantal dilemma's en de afwegingen die de Lerarenraad en kwartiermakers gemaakt hebben;
- **WAAR HET EINDIGDE – De opheffing van het Lerarencollectief:** hierin beschrijven we wat er in de laatste fase van het Lerarencollectief gebeurt en hoe we tot ons gezamenlijke besluit zijn gekomen om het Lerarencollectief op te heffen;
- **AANBEVELINGEN – Voorwaarden voor een bestendige beroepsvereniging:** hierin benoemen we op basis van drie jaar ervaring in en met het Lerarencollectief wat nodig is om in de toekomst wél tot een bestendige zuiver inhoudelijke beroepsgroepsorganisatie van leraren te komen;
- **CONCLUSIE**

WAAR HET BEGON

2. Een terugblik op de aanlooperperiode vóór het Lerarencollectief

Het Lerarencollectief is geen initiatief dat vanuit het niets is ontstaan. We richten daarom in dit deel van de learning history onze blik op de ontstaansgeschiedenis van het Lerarencollectief. Terugkijkend is er een aantal duidelijke markeringsmomenten aan te wijzen. In het kort gaat het dan om: het verdwijnen van de Onderwijscoöperatie (begin 2019); het opkomen van het initiatief ‘PO in Actie’; het appèl dat toenmalig minister Slob op leraren deed in zijn open brief *Aan de leraar*; en tenslotte de visie die door Jan van de Ven en Thijs Roovers aan het papier werd toevertrouwd in hun boek *Leraar durf te claimen*.

2.1 Het einde van de Onderwijscoöperatie

Formeel bestaat het Lerarencollectief vanaf 2020. Maar om de start van het Lerarencollectief goed te duiden, moeten we een stukje verder terug in de tijd. Een belangrijk markeringsmoment in de aanloop naar het Lerarencollectief is de nominatie van Jan van de Ven en Thijs Roovers als Leraar van het Jaar 2018. Beide leraren verzoeken om hier een duo-nominatie van te maken. Ze vertegenwoordigen graag samen de stem van de leraar of anders helemaal niet. In diezelfde tijd besluit Arie Slob, toenmalig minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs de stekker uit de Onderwijscoöperatie te trekken. Saillant detail is dat de Onderwijscoöperatie nota bene de organisatie is die de Leraar van het Jaar-verkiezing in het leven heeft geroepen. Alexander Rinnooy Kan krijgt de opdracht na te gaan hoe en in wat voor vorm er een vruchtbaar alternatief kan komen voor de Onderwijscoöperatie nu deze ter ziele is gegaan.

.....

Hoe en in wat voor vorm kan er een vruchtbaar alternatief komen voor de OnderwijSCOöperatie nu deze ter ziele is gegaan?

..... C

2.2 Het initiatief 'PO in Actie'

Jan van de Ven en Thijs Roovers laten middels hun initiatief 'PO in Actie' in diezelfde tijd een helder geluid vanuit de beroepsgroep horen. Zij brengen begin oktober 2017 60.000 leraren op de been in het Zuiderpark in Den Haag om actie te voeren voor structurele investeringen in het onderwijs. Daarbij vormt het dichten van de salariskloof tussen het primair onderwijs (PO) en het voortgezet onderwijs (VO) het voornaamste actiepun. Op de gelijknamige Facebook-groep staat het helder verwoord:

“PO in Actie strijdt sinds maart 2017 voor een eerlijk salaris en minder werkdruk in het Primair Onderwijs, en niet zonder succes. Naast de 430 miljoen voor werkdrukvermindering en de 270 miljoen voor salarisverhoging, hebben we gezamenlijk ons vak weer op de kaart gezet. Toch zijn we er nog niet. Er bestaat nog steeds een niet uit te leggen salariskloof tussen leraren in het voortgezet onderwijs en leraren in het primair onderwijs. Het lerarentekort is een groot probleem en wij zullen niet stoppen voordat we al onze doelen bereikt hebben.”¹

2.3 Een brief van de minister, een boek vanuit twee leraren

Alexander Rinnooy Kan neemt, gecharmeerd van hun elan en enthousiasme, contact op met Van de Ven en Roovers. Hij polst de ideeën die dit tweetal heeft. Van de Ven en Roovers gaan naar aanleiding van dit gesprek met Rinnooy Kan samen met René Kneyber (voormalig wiskundedocent en sinds 2015 kroonlid van de Onderwijsraad) aan de slag. In dezelfde tijd publiceert minister Slob een open brief, getiteld *Aan de Leraar*. We citeren hieruit:

“De roep om eigenaarschap is gehoord. Leraren verdienen meer ruimte om zelf iets te maken van hun vak en hun beroepsgroep. Het is wat ons betreft echt aan de leraar. (...) Een beroepsgroepsorganisatie hoort van leraren zelf te zijn en door leraren zelf opgebouwd te worden. (...) Onder eigen regie en eigen voorwaarden kunnen zij gaan bouwen aan een sterke organisatie. We willen leraren de tijd en de gelegenheid geven om hiermee aan de slag te gaan en zien de initiatieven met vertrouwen en interesse tegemoet.”²

¹ <https://www.facebook.com/groups/678125819015361/>

² <https://lerarencollectief.nl/2019/04/>

Van de Ven en Roovers voelen zich gesterkt in hun strijd voor betere arbeidsvoorwaarden voor de leraar en ervaren politieke steun in de positionering van de beroepsgroep waar ze voor opkomen. Hun belangrijke stellingname beschrijven ze in klare bewoordingen in hun boek *Leraar durf te claimen*. We citeren hieruit:

“De boodschap was helder: *Leraar durf te claimen*. We gaan ons niet meer laten vertellen wat we in onze klassen moeten doen, zonder daar zelf over mee te praten.”³

.....

***We gaan ons niet meer laten vertellen
wat we in onze klassen moeten doen,
zonder daar zelf over mee te praten.***

..... C

Met beroepseer als fundament en het verwoorden van vier pijlers – (a) vakmanschap (beroepskwaliteit), (b) informatievoorziening, (c) betrokkenheid door directe inspraak en (d) vertegenwoordiging – leggen zij de basis voor het Lerarencollectief.

³ Uit: Roovers, T. & Van de Ven, J. (2021). *Leraar durf te claimen! Hoe we samen ons prachtvak heroveren*. Uitgeverij Pica, Huizen.

WAT WE HEBBEN GEDAAN

3 Het Lerarencollectief laat zien wát kan en dát het kan

3.1 De formele start van het Lerarencollectief

De formele start van het Lerarencollectief vindt plaats vanuit het kwartiermakerschap Primair Onderwijs (PO).

Om van alle ideeën rondom een nieuw Lerarencollectief een daadwerkelijk bestendig initiatief te maken, komt het ministerie van OCW in augustus 2019 over de brug met een startsubsidie. In eerste instantie krijgen Van de Ven en Roovers de opdracht om als kwartiermakers het Lerarencollectief op te richten als beroepsvereniging gericht op het Primair Onderwijs (PO). Vanuit deze kwartiermakerstatus ziet het Lerarencollectief formeel in februari 2020 het licht. Het Lerarencollectief wordt een vereniging met leden en een bestuur. In het Lerarencollectief wordt het zeskoppige bestuur de Lerarenraad genoemd. Het aantal leden groeit in de eerste periode tot rond de 2.500 leden. In die rechtsvorm gegoten gaat het Lerarencollectief aan de slag. Wat volgt zijn onder meer **activiteiten** als de Dag van de Leraar (oktober 2020) en een **traject** waarin het Lerarencollectief actief de dialoog zoekt met de Commissie Onderwijsbevoegdheden⁴, om inspraak van de leraar zelf te waarborgen, de beroepsgroep te informeren en het politieke proces kritisch te volgen (zie *Bijlage 1*).⁵ Het Lerarencollectief start het **Twitter-account** @NL_Leraar, waar elke week weer een nieuwe leraar de lezers meeneemt in zijn dagelijks werk op school. Voor Passend Onderwijs, een belangrijk en cruciaal onderwerp dat het vakmanschap van de leraar direct raakt, organiseert het Lerarencollectief een **thema-avond** (zie kader) en neemt een **enquête** af die door 2.500 respondenten wordt ingevuld. De Lerarenraad schrijft – in reactie op de verbeteraanpak die minister Slob voorstelt – een **position paper** dat formeel bij de griffier van de Tweede Kamer ingediend

⁴ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0043197/2021-01-16/o>

⁵ <https://lerarencollectief.nl/het-lerarencollectief-en-dossier-onderwijsbevoegdheden/>

wordt en persoonlijk naar de onderwijswoordvoerders van de verschillende partijen wordt gestuurd.⁶ Ook schrijft het Lerarencollectief een **noodkreet** over Passend Onderwijs (zie Bijlage 2: Noodkreet: Passend onderwijs past niet).

Voorbeeld: Thema-avond Passend onderwijs

Woensdag 7 oktober 2020 organiseert het Lerarencollectief samen met stichting Ouders & Onderwijs⁷ een thema-avond om dieper op passend onderwijs in te gaan. Een avond waar de rapporten van NRO, de Onderwijsraad, Ouders & Onderwijs en het Lerarencollectief worden gepresenteerd. Een avond waarbij vijftig ouders en vijftig leerkrachten de gelegenheid krijgen in gesprek te gaan met de mensen achter deze rapporten. En een avond waar acht leden van de Tweede Kamer een inkijkje geven in hun plannen voor het onderwijs. De oplossing ligt bij politieke keuzes, ouders en leraren geven dit samen aan. Een constructieve aanpak naar een gezamenlijk doel: voor alle kinderen een passend aanbod; dat is waar het Lerarencollectief voor staat.

Daarnaast doet het Lerarencollectief **online peilingen** over de zogeheten Prestatiebox, over werkdruk, over het wetsvoorstel ‘Van eindtoets naar doorstroomtoets’ en een **flitspeiling** hoe leraren nu eigenlijk zelf aankijken tegen het sluiten van de scholen als coronamaatregel in maart 2020. Het Lerarencollectief verschaft **informatie** over de lerarenbeurs, over ‘Werk maken van gelijke kansen’ en bijvoorbeeld over de impact van corona op leraren (van al dan geen voorrang op testen tot een Q&A over de consequenties voor de beroepsgroep van leraren). Het Lerarencollectief deelt **Tweede Kamer-debatten** hierover en maakt **tutorials** over kansrijk adviseren rondom het schooladvies en rondom de do’s en don’ts bij afstandsonderwijs.

.....

***De les die de Lerarenraad uit alle animo trekt,
is dat het Lerarencollectief met al hun activiteiten
blijkbaar in een enorme behoefte voorziet.***

.....

⁶ <https://lerarencollectief.nl/verbeteraanpak-passend-onderwijs/>

⁷ <https://oudersenonderwijs.nl/>

3.2 Het Lerarencollectief vervult een behoefte

Zoals de keur aan activiteiten (zie 3.1) laat zien, is het Lerarencollectief in de beginjaren vol op stoom. De Lerarenraad agendeert en initieert allerlei actuele onderwerpen die de revue passeren in onderwijsland en die stuk voor stuk direct het vakmanschap van de leraar raken. Daarnaast organiseert het Lerarencollectief activiteiten en adviseert deze kersverse beroepsvereniging beleidsmakers in het onderwijsveld, het ministerie van OCW, inclusief de minister van OCW zelf. Het Lerarencollectief krijgt vanuit diverse kanten de vraag om over nog meer thema's en dossiers mee te denken. De les die de Lerarenraad (het bestuur) uit alle animo trekt is dat het Lerarencollectief met al zijn activiteiten blijkbaar in een enorme behoefte voorziet. Bij het ontwikkelen van beleid is de vraag naar onderwijsinhoudelijke input vanuit leraren zelf groot.

Tegelijkertijd leidt deze intensieve agenda tot twee vraagstukken:

- (a) waar richt het Lerarencollectief zich wel en niet op? en:
- (b) hoe gaat het Lerarencollectief genuanceerd en helder om met de veelheid aan perspectieven die het onder leraren ophaalt?

Waar richt het Lerarencollectief zich wel en niet op?

Zoals hierboven geschetst, is de behoefte aan een organisatie van leraren die inhoudelijk meedenkt met relevante onderwerpen groot. Het bestaansrecht van het Lerarencollectief staat buiten kijf. Tegelijkertijd beschikt de Lerarenraad in het eerste jaar maar over 1,2 fte aan formatie. Vanwege de grote vraag en de intensiteit van het werk naast hun gewone werk voor de klas, steken de leden van de Lerarenraad en enkele betrokken leden veel uren uit hun eigen tijd in het Lerarencollectief. In de beginperiode van een dergelijk initiatief hoort dat erbij. Iedereen snapt dat je flink extra tijd moet investeren om een nieuw initiatief van de grond te krijgen. Het is immers niet meteen vanzelfsprekend dat je van grote toegevoegde waarde bent. Bovendien moet je nog naam maken en deze naam ook waarmaken. Aangezien alle inzet gaat over onderwerpen die de leraren zelf na aan het hart liggen, is aan energie en inzet geen gebrek. Maar de Lerarenraad stelt in dit eerste jaar ook vast dat een dergelijke intensiteit en betrokkenheid voor de langere termijn niet houdbaar kan blijven. Het is gewoonweg niet haalbaar als ieders inzet structureel in vrije tijd moet blijven gebeuren. Zeker niet in een krachtenveld waarin de andere systeemspelers grote organisaties zijn, waar deze dossiers bij de dagelijkse werkzaamheden van beleidsmedewerkers horen. Er moeten keuzes gemaakt worden: waar richt het Lerarencollectief zich wel en niet op? En welk afwegingskader is daar passend bij?

Hoe gaat de Lerarenraad genuanceerd en helder om met de veelheid aan perspectieven die opgehaald worden?

Eenmaal aan de slag haalt de Lerarenraad per onderwerp steeds een veelheid aan perspectieven op bij de eigen beroepsgroep. Maar hoe ga je nu genuanceerd en helder om met dat meervoudige geluid? Deze vraag raakt een belangrijk dilemma. Want hoe kom je nu tot een *zuivere inhoudelijke weging* als je onderweg allerlei verschillende opvattingen, visies en meningen hoort? De Lerarenraad constateert in het eerste jaar dat er niet zoiets bestaat als een vertegenwoordiging van “de” leraar: zoveel leraren, zoveel verschillende meningen en zoveel opvattingen over het vak. Deze veelvormigheid betekent echter niet dat je niets meer vanuit het vakmanschap van de leraar terug zou kunnen geven. Het is voor het Lerarencollectief steeds de kunst geweest om in de communicatie en conclusies recht te blijven doen aan de variëteit aan perspectieven, inzichten en antwoorden die er worden opgehaald, zonder de helderheid in adviezen te verliezen. Het Lerarencollectief heeft in de loop van de afgelopen drie jaren geleerd hoe dit vruchtbaar gedaan kan worden. Bijvoorbeeld door een poll te maken en de brede resultaten daarvan te presenteren, maar ook door met een keur aan leraren het kwalitatieve gesprek over een beleidsonderwerp diepgaand te voeren.

.....

***Er bestaat niet zoiets als een
vertegenwoordiging van “de” leraar:
zoveel leraren, zoveel verschillende meningen
en zoveel opvattingen over het vak.***

.....

Het artikel Masterplan Basisvaardigheden als voorbeeld

Een mooi voorbeeld van het uitzuiveren van onderwijskundige argumenten is terug te zien in de totstandkoming van het artikel over het Masterplan Basisvaardigheden dat in het najaar van 2022 verschijnt.⁸ Als minister Wiersma enkele maanden daarvoor zijn Masterplan presenteert, vindt het Lerarencollectief dit het zoveelste voorbeeld van beleid dat ‘hoog over’ scholen en leraren wordt uitgestrooid en de kloof laat zien die bestaat tussen de beleidsambtenaren van OCW en de praktijk in de school en het klaslokaal. De Lerarenraad en kwartiermakers maken een factsheet bij het plan van de minister, met daarbij een vragenlijst. Zij benaderen ieder een aantal leraren uit het netwerk om in gesprek te gaan over de plannen van Wiersma. Met de opbrengst van de gesprekken, zo’n 25 in totaal, schrijft het Lerarencollectief een genuanceerd, doch kritisch artikel over het Masterplan en maakt daarmee zichtbaar hoe de plannen raken aan het dagelijkse werk van leraren, welke dilemma’s dat oplevert en hoe het Masterplan beter gemaakt kan worden. Het artikel ontvangt lof vanuit allerlei hoeken (leraren, OCW, sectorraden, de Onderwijsinspectie). Het laat zien wát de beroepsvereniging kan en dát het kan.

Scan de QR-code om direct het artikel te lezen.

⁸ <https://lerarencollectief.nl/dossiers/masterplan-basisvaardigheden/>

3.3 Verbreding van het Lerarencollectief

Het Lerarencollectief verbreedt zich naar een vertegenwoordiging van zowel het Primair Onderwijs (PO) als het Voortgezet Onderwijs (VO).

De kracht van een verbreding van het Lerarencollectief

In de loop van 2021 komen de gesprekken op gang over verbreding van het Lerarencollectief. De Lerarenraad wil graag toegroeien naar een beroepsorganisatie van leraren voor het funderend onderwijs in zijn geheel, waarin het Lerarencollectief zowel PO als VO vertegenwoordigt. Welke redenen heeft de Lerarenraad hiervoor? Allereerst melden zich vanaf het begin van het Lerarencollectief al leraren uit het VO met de vraag of ze lid kunnen worden, of zelfs met de vraag of ze kunnen solliciteren op een plek in de Lerarenraad. Daarbij ziet de Lerarenraad verbreding naar het VO als een kans om van grotere betekenis te zijn in het onderwijs. Het maakt in het bestuurlijke onderwijsveld nogal uit of je een organisatie bent die enkel leraren in het primair onderwijs vertegenwoordigt of een beroepsvereniging die werkt vanuit het principe van vakmanschap van de leraar in het funderend onderwijs (PO en VO).

In het eerste jaar ziet de Lerarenraad dat het beperkend werkt alleen het PO te ‘mogen’ vertegenwoordigen aan de bestuurlijke tafels die zich richten op onderwijsinhoudelijke dossiers. Allereerst mis je “massa”. Met alleen de focus op het PO, zo constateert de Lerarenraad, blijft de mogelijkheid om je ideeën uit te dragen beperkt. Zeker in een politiek-bestuurlijk krachtenveld waarin vanuit belangenbehartiging en de voorwaarde van kwantitatief draagvlak beleid wordt gemaakt. Maar het gaat ook om de manier waarop beleidsvorming rondom het onderwijs op veel plekken georganiseerd is: in de ministeriële taken wordt bijvoorbeeld geen onderscheid gemaakt tussen PO en VO. Dit onderscheid wordt evenmin gemaakt bij andere organisaties die zich bezighouden met inhoudelijk onderwijsbeleid, zoals het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO), Stichting Leerplanontwikkeling (SLO) of Kennisnet. Sterker nog: veel van de problemen in het ontwikkelen van onderwijsbeleid (denk aan basisvaardigheden, vroege selectie en curriculum) hangen juist samen met de splitsing die wordt aangebracht tussen PO en VO.

Ook als je, zoals het Lerarencollectief, van mening bent dat onderwijsbeleid moet beginnen bij het vakmanschap van de leraar – en dat je dus vanuit *kwalitatief draagvlak* moet blijven kijken – is het niet logisch om een onderscheid te maken tussen PO en VO. Vakmanschap is geen sectorgebonden aangelegenheid. Aan de onderhandeltafel wil je het onderwijs in de breedste zin van het woord vertegenwoordigen. Door de uitbreiding wordt het Lerarencollectief niet alleen een krachtigere, maar ook een inhoudelijk betere sparringpartner, omdat het in de nieuwe constellatie het gehele funderende onderwijsveld vertegenwoordigt.

.....

***Vakmanschap is geen sectorgebonden
aangelegenheid.***

.....

Wil het Lerarencollectief uitgroeien tot een volwaardig gesprekspartner van het ministerie van OCW, de minister zelf, de sectorraden, vakbonden en andere organisaties in het onderwijs, dan is uitbreiding naar VO dus van belang, zo concludeert de Lerarenraad. Bovendien is uitbreiding naar het VO altijd de bedoeling geweest; ook van de heren van het eerste uur, Jan van de Ven en Thijs Roovers. In hun eigen bewoordingen zeggen ze hierover het volgende:

“Gezien het draagvlak hebben we er in juni (2019, red.) reeds voor gekozen de focus te leggen op het PO. Ondertussen hebben we de deur naar andere sectoren nooit dichtgedaan, een collectief zal wat ons betreft uiteindelijk alle sectoren waar leraren in werken beslaan. Dit kan door samenwerking aan te gaan met bestaande initiatieven, of door nieuwe initiatieven te helpen oprichten. Draagvlak is hierbij absolute noodzaak, dat begint bij gezaghebbende leraren uit desbetreffende sectoren.”⁹

De Lerarenraad begint in het voorjaar van 2021, zoals Van de Ven en Roovers zelf al in 2019 beogen, het traject van uitbreiding naar het VO. Dit gebeurt door eerst contact te leggen met ‘gezaghebbende leraren uit desbetreffende sectoren’. Denk daarbij met name aan de ‘Denktank Leraren VO’ die in het najaar van 2020 is opgericht. Deze denktank bestaat uit Desiree Berendsen, Erik Ex, Pieter Leenheer, Jasper Rijpma en Harm Tiggelaar. De laatste is, naast zijn betrokkenheid bij de Denktank, ook voorzitter van Platform VVVO (Vakinhoudelijke Verenigingen Voortgezet Onderwijs), een samenwerkingsverband van tien vakverenigingen die hun schoolvak vertegenwoordigen.

De Lerarenraad besluit in de gesprekken met de Denktank Leraren VO in het proces van uitbreiding al vroeg de volgorde der dingen te wijzigen. Daar waar Van de Ven en Roovers de bestaande cultuur in het onderwijskrachtenveld van ‘inspraak op basis van kwantitatief draagvlak’ volgen, daar stapt de Lerarenraad bij de subsidieaanvraag voor een kwartiermakerschap VO af van het idee dat er eerst kwantitatief draagvlak – lees: duizenden steunbetuigingen – moeten zijn. De vraag naar vertegenwoordiging van het vakmanschap van de leraar voor PO en VO blijkt in het eerste jaar immers al groot en het Lerarencollectief heeft hierin haar meerwaarde voor PO al bewezen. Die meerwaarde zal met een uitbreiding naar VO niet afnemen, maar juist toenemen, zo meent de Lerarenraad in de zomer van 2021. Daarbij leeft er bij de Lerarenraad en de Denktank Leraren VO de diepe overtuiging dat je beter gewoon kunt starten. Laat direct maar zien wat er mogelijk is in plaats van eerst een hele periode ‘draagvlak te inventariseren’. Die tweede route vraagt tijd en middelen die het Lerarencollectief niet heeft. De mogelijkheden zijn nu al beperkt en er gebeurt al zoveel onbetaald in schaarse uurtjes. Bovendien is het veel doelmatiger de subsidiegelden direct te steken in activiteiten die een rechtstreekse meerwaarde vormen voor zowel leraren PO als VO.

Van de Ven en Roovers hebben zich in de aanlooperperiode naar het Lerarencollectief PO wel kunnen beroepen op kwantitatief draagvlak, maar dit komt vooral door de massale steun die ze te danken hebben aan ‘PO in Actie’. Deze actie richt zich op dat moment nog primair op een arbeidsvoorwaardelijk thema, te weten: het dichten van de loonkloof. Massa organiseren op louter onderwijsinhoudelijke thema’s is iets heel anders. Vakmanschap vooropstellen heeft geen activistische connotatie. Mensen gaan hier niet de barricaden voor op, terwijl als je deze zelfde beroepsgroep vraagt of vakmanschap belangrijk is, je enkel bevestigende geluiden zult horen. De Lerarenraad kiest daarom voor een letterlijk handelingsperspectief: door ‘gewoon’ te starten laat het Lerarencollectief meteen zien wat de toegevoegde waarde van een beroepsvereniging is voor het funderend onderwijs in zijn geheel.

9 <https://lerarencollectief.nl/2019/12/> (bericht geschreven door Jan van de Ven en Thijs Roovers).

Vakmanschap vooropstellen heeft geen activistische connotatie.

Strategisch kader van het Lerarencollectief PO/VO

De leden stemmen op de ALV in om naast de activiteiten van het Lerarencollectief PO een kwartiermakerschap VO vorm te geven. Na gesprekken met het ministerie van OCW wordt hiervoor een subsidie toegekend: de vereniging kan zich vanaf februari 2022 verder gaan ontwikkelen tot een beroepsvereniging van leraren voor het funderend onderwijs in zijn geheel. In de eerste maanden van de subsidieperiode werken de Lerarenraad en de vier aangestelde kwartiermakers VO aan het ontwikkelen van een gezamenlijke visie en werkwijze. Hiermee wil het Lerarencollectief haar toegevoegde waarde laten zien in het onderwijsveld. Via de kwartiermakerstatus is er 1,2 fte extra bekostigd voor een duur van twaalf maanden; daarmee is er voor een jaar lang dus 2,4 fte aan formatie voor het hele team. De leden stemmen op de ALV in april in met de nieuwe visie en werkwijze; het werken vanuit een zogenaamde *bedoeling* en *leidende principes*. Deze vormen vanaf het voorjaar van 2022 dan ook de koers van de beroepsvereniging. Deze koers biedt de Lerarenraad en kwartiermakers gezamenlijke richting en een afwegingskader voor het wel of niet oppakken van dossiers en activiteiten (zie ook: kader).

Bedoeling: Het vakmanschap van de leraar wordt gezien, gehoord en bevraagd

Leidende principes:

1. Het vakmanschap van de leraar is het uitgangspunt van handelen
2. Het Lerarencollectief organiseert, agendeert, adviseert en initieert
3. Dat doen we als leraren, mét leraren
4. Daarmee dragen we bij aan de kwaliteit van onderwijs

Voor een uitgebreidere beschrijving van de bedoeling en werkende principes van het Lerarencollectief, zie *Bijlage 3*.

Activiteiten en focus vanaf de verbreding van het Lerarencollectief PO/VO

Nu de verbreding van de beroepsvereniging een feit is, vertaalt zich dat ook in de activiteiten die namens het Lerarencollectief het licht zien. We vatten hieronder samen wat het Lerarencollectief in de periode na februari 2022 georganiseerd, geagendeerd, geadviseerd en geïnitieerd heeft. We ordenen deze activiteiten naar de verschillende groepen waar het Lerarencollectief zich op gericht heeft.

.....

***Het Lerarencollectief faciliteert het gesprek tussen
leraren, experts, beleidsmakers en bestuurders,
dat over deze onderwerpen zo broodnodig
gevoerd dient te worden.***

..... C

Richting leraren: Om het Lerarencollectief als beroepsvereniging “als leraren, mét leraren” zichtbaar te maken, organiseren de Lerarenraad en kwartiermakers thema-avonden in Pakhuis de Zwijger: *De avond van de leraar*. Op deze goed bezochte avonden over thema’s als Welbevinden, Burgerschapsonderwijs en Effectief Leesonderwijs, worden leraren geïnformeerd over onderwerpen die het vak van de leraar direct raken. Het Lerarencollectief faciliteert het gesprek tussen leraren, experts, beleidsmakers en bestuurders, dat over deze onderwerpen zo broodnodig gevoerd dient te worden. De avond van de leraar over Burgerschapsonderwijs wordt uitgezonden op AT5.

Ook organiseert het Lerarencollectief webinars over bovengenoemde thema’s en ontwikkelt het vijftien tutorials voor de website van de Kenniscommunity van het Nationaal Programma Onderwijs. Daarin delen leraren en wetenschappers hun expertise over relevante zaken rond het thema welbevinden in de klas, zoals werken aan weerbaarheid, ontspoorde klassen, co-teaching, sociaal-emotioneel leren en regie in de klas.

Richting politiek: Het Lerarencollectief is voor het ministerie, de minister van OCW en de Tweede Kamer een duidelijk aanspreekpunt en sparringpartner. Een aantal keren wordt het Lerarencollectief – al dan niet op eigen initiatief – al in een vroeg stadium betrokken bij beleidsvorming, zoals rond onderwerpen als het Nationaal Programma Onderwijs, het Nationaal Groeifonds en het Masterplan Basisvaardigheden. Daarbij geeft het Lerarencollectief gevraagd en ongevraagd advies op tal van onderwerpen die direct of indirect de onderwijskwaliteit raken.

Op het kruispunt van leraren en politiek: Naast bovengenoemde voorbeelden slaagt het Lerarencollectief erin de verschillende werelden van beleid en onderwijspraktijk te verbinden. Een voorbeeld hiervan is het informeren van leraren in aanloop naar de Kamerverkiezingen van 2021 over de onderwijsparagrafen uit de verkiezingsprogramma’s van de verschillende partijen. Op een placemat worden de belangrijkste onderwerpen benoemd en vergeleken. De politieke partijen maken voor het Lerarencollectief informatiefilmpjes die op de website gepresenteerd worden en die zelfs *Zondag met Lubach* halen. Het Lerarencollectief organiseert ook samen met Ouders & Onderwijs en LAKS een debatavond. Daar debatteren de onderwijswoordvoerders aan de hand van verschillende stellingen over relevante onderwijstema’s. Na afloop geven de onderwijswoordvoerders aan dat zij in aanloop naar de verkiezingen nog nooit eerder op zo’n inhoudelijk niveau met elkaar hebben hoeven debatteren. Andere voorbeelden zijn het organiseren van gesprekscycli met leraren over beleidsplannen – heel concreet naar aanleiding van het Masterplan Basisvaardigheden – en het publiekelijk agenderen en verdiepen van complexe en soms politiek beladen thema’s, zoals burgerschapsonderwijs.

Richting andere partijen in het onderwijslandschap: Het Lerarencollectief werkt vruchtbaar en effectief samen met andere partijen in het onderwijsveld, zoals NRO, PO-raad, VO-raad, Onderwijsraad, Ouders & Onderwijs, LAKS, Kennisnet en SLO. Een mooi voorbeeld hiervan is de organisatie van Trends & Tapas in december 2022, samen met het NRO, over te ontwikkelen leidraden rondom *evidence informed werken*. Ook bij tal van beleids- en ontwikkeltrajecten van andere partijen brengt het Lerarencollectief het inhoudelijke perspectief van leraren over de Bühne. Denk bijvoorbeeld aan het curriculumtraject (met SLO) of Open Leermiddelen (met Kennisnet). Met webinars en tutorials deelt het Lerarencollectief ervaringen en praktijkkennis over effectieve interventies. Dit doet het Lerarencollectief als leraren mét leraren, om zo leraren en hun stakeholders te stimuleren de professionele dialoog te blijven voeren.

Voorbeeldactiviteit: Trends & Tapas

Het NRO en het Lerarencollectief nodigen onderwijsprofessionals uit om mee te denken over potentiële onderwerpen voor nieuwe leidraden voor het primair en voortgezet onderwijs. De organisatoren stellen in een informele setting samen vast wat actuele uitdagingen op school en in de klas zijn. Leraren, interne begeleiders, team-/schoolleiders en lerarenopleiders krijgen zo de kans om vanuit hun expertise het open gesprek aan te gaan. Zo sluiten het NRO en het Lerarencollectief optimaal aan op de praktijk om de juiste aanbevelingen te ontwikkelen.

Met deze activiteiten (zie ook *Bijlage 4*) voorziet het Lerarencollectief in een behoefte van het onderwijsveld en draagt de vereniging vanuit het vakmanschap van de leraar bij aan het maken van onderwijsbeleid.

In de loop van 2022 wordt meer en meer duidelijk dat de behoefte aan de inbreng van het Lerarencollectief veel groter is dan waar de Lerarenraad en kwartiermakers VO gezamenlijk met 2,4 fte aan kunnen voldoen. Daarbij komt de ontwikkeling van de eigen organisatie onder druk te staan: het vaste team bestaat uit zeven à acht leraren, verspreid over het land. De meesten van hen hebben een kleine aanstelling bij het Lerarencollectief van één dag in de week. Om de dingen die het Lerarencollectief doet goed te kunnen blijven doen, is het noodzakelijk om tot een opschaling van de organisatie te komen. Daarom openen de Lerarenraad en kwartiermakers in de zomer van 2022 hierover de gesprekken met het ministerie van OCW. Insteek is om tot verlenging en uitbreiding van de subsidie te komen. Er wordt vanuit het ministerie verzocht om een plan hiervoor. Maar een subsidie verkrijgen om op te schalen blijkt een ingewikkelde kwestie, zeker door het aantreden van minister Wiersma. Door diens wijze van politiek bedrijven komt de nadruk, nog meer dan daarvoor al het geval was, te liggen op bestuur op basis van belangenbehartiging, politieke deals en kwantitatief draagvlak.

TOEGEVOEGDE WAARDE

4 De toegevoegde waarde van een onderwysinhoudelijke beroepsvereniging

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we in op wat de toegevoegde waarde van een onderwysinhoudelijke beroepsvereniging als het Lerarencollectief is. Dit is met recht een onderwerp wat verdieping verdient. We laten zien welke positie het Lerarencollectief in het onderwijsveld inneemt tussen 2020 en 2023, welk belang het Lerarencollectief daarmee dient en welk gat de opheffing van het Lerarencollectief eind 2023 achterlaat.

4.2 Het bestaansrecht in een notendop

We beschreven op meerdere plekken hierboven (zie 3.2 en 3.3) al dat het aan bestaansrecht niet ontbrak.

Een minister en een ministerie die beleid voor het onderwijs bedenken, de Tweede Kamer die moties indient over passend onderwijs en het lerarentekort, de Onderwijsraad die adviseert over onderwijsfinanciering... Zomaar wat beschrijvingen die eenieder die zich in het onderwijsveld begeeft zal herkennen en waar op het eerste gezicht niets mis mee lijkt te zijn. Tot je erachter komt dat leraren zelf, puur vanuit hun vakmanschap, eigenlijk zelden bij deze bewegingen betrokken worden.

Hoe bizar is het eigenlijk dat bij politieke en bestuurlijke gesprekken die de inhoud van het vak van leraar raken, de leraar zelf de grote afwezige is.¹⁰ Te lang hebben beleidsmakers vanachter een bureau bedacht wat en hoe leraren moeten onderwijzen. Denk aan de

¹⁰ Zie ook: Leenheer, P. (2022). 25 jaar AOb 1997 – 2021. Waar een vakbond voor kan staan. In: *Didactief Online*, gepubliceerd op 27 januari 2022.

Cito-toetsen voor kleuters, passend onderwijs, Onderwijs2032, het lerarenregister. Aan de vergadertafels waar dit beleid bedacht werd, zat nooit of zelden een leraar. Mede vanuit deze verwondering is het Lerarencollectief ontstaan. Sindsdien claimde het een plek aan de vergadertafels, alwaar het Lerarencollectief de stem van de leraar liet horen, en liet gelden.

.....

***Er is jarenlang beleid ontwikkeld rondom
passend onderwijs, het lerarentekort of onderwijs-
financiering, waarbij leraren als vakmensen
zelf nooit betrokken zijn geweest.***

..... C

4.3 Een eigen, belangrijke en verdiende plek in het onderwijslandschap

Als het Lerarencollectief rond 2020 start, zijn er al meerdere partijen aanwezig in het onderwijslandschap die zich met onderwijs bezighouden. Zo zijn er de vakbonden AOb, CNV en FvOv, die de arbeidsvoorwaardelijke kant voor leraren regelen, er bestaan vakverenigingen die de inhoud van een afzonderlijk schoolvak centraal stellen en er bestaat de Onderwijsraad, die – gevraagd en uit eigen beweging – de regering, de Eerste en Tweede Kamer advies geeft over onderwijsbeleid. En zo kunnen we nog wel een tijdje doorgaan. Kijk maar eens naar dit overzicht van partijen die in het onderwijsveld aanwezig zijn en allemaal zichtbaar zijn op de site van het Nationaal Programma onderwijs (zie figuur 1).¹¹

Figuur 1: kenniscommunity op de site van het Nationaal Programma Onderwijs.

¹¹ <https://kennis.nponderwijs.nl/> (voor het laatst geraadpleegd op 16 september 2023).

Maar vóór de komst van het Lerarencollectief, is er feitelijk geen organisatie van leraren die zonder eigen organisatiebelang, al dan niet financieel, puur en alleen vanuit het vakmanschap als leraren mét leraren zaken organiseert, agendeert, initieert en adviseert. Bij de start van het Lerarencollectief werden vanuit andere lerarenorganisaties, met name vanuit de vakbonden, kritische vragen gesteld waarom er nu naast al die al bestaande lerarenorganisaties ook nog een Lerarencollectief nodig was; en nog steeds nodig is. Dat willen we hieronder uitleggen.

4.4 Beroepsvereniging versus vakverenigingen

In het verleden is de rol die het Lerarencollectief tot en met 2023 speelde ook wel eens neergelegd bij het collectief aan vakverenigingen. Hier willen we allereerst laten zien waarom dat geen goed en vruchtbaar idee was.

Voorbij de vakvereniging

Er bestaan op dit moment allerlei vakverenigingen, zoals VGN voor Geschiedenis, NVvW voor Wiskunde, Levende Talen voor Nederlands en de moderne vreemde talen, Vecon voor Economie, VCN voor Klassieke talen, KNAG voor Aardrijkskunde en ga zo maar door. Je zou kunnen beweren dat alle vakverenigingen tezamen toch wel degelijk het beroep van leraar vertegenwoordigen. Nog los van het feit dat er in het PO geen eenduidige vakkenstructuur bestaat, is dit het grootste probleem: de primaire focus van iedere vakvereniging is het eigen vak. Zij zijn belangenbehartiger voor specifieke schoolvakken. De primaire focus van een beroepsvereniging zoals het Lerarencollectief is wezenlijk anders. Daar draait het steeds om het beroep van leraar, ongeacht het specifieke schoolvak waar je onderwijs voor verzorgt. Daarmee is het Lerarencollectief een belangenbehartiger voor het beroep van leraar in de breedste zin van het woord. Wie denkt dat je deze focus kunt bereiken door de vakverenigingen bij elkaar te zetten, maakt dezelfde denkfout als veronderstellen dat je een goede regering krijgt door alle bestaande politieke partijen daarin een plek te geven. De denklijn is: het zijn toch allemaal politici met ieder hun eigen aandachtsgebied? De praktijk is dat ze niet snel voorbij hun eigen partijprogramma zullen willen of kunnen kijken en dat vooral de verschillen uitgelicht zullen worden. Belangenverstrengeling tussen politieke en eigen inhoudelijke belangen ligt op de loer; op die manier is de kans aanwezig dat de grotere opdracht voor het onderwijs uit beeld raakt. Het verleden laat dit ook zien. De vakverenigingen zijn niet in staat gebleken deze rol van vertegenwoordiger van het leraarschap in algemene zin te vervullen.

.....

***De primaire focus van iedere vakvereniging
is het eigen vak; bij een beroepsvereniging gaat
het daarentegen steeds om het beroep van leraar,
ongeacht het specifieke schoolvak waar je onder-
wijs voor verzorgt.***

.....

De Onderwijscoöperatie als eerdere poging om tot een beroepsorganisatie te komen

Sceptici zullen zeggen: er is de afgelopen jaren al eens geprobeerd om tot een beroepsvereniging voor leraren te komen. Die poging is immers gedaan via de eerder in dit artikel genoemde Onderwijscoöperatie, die in 2018 werd ontbonden. Alleen al om die reden is het belangrijk om stil te staan bij de vraag in hoeverre het te verwachten was dat het Lerarencollectief eenzelfde lot beschoren zou zijn. In hoeverre hebben we hier te maken gehad met eenzelfde dynamiek en waar liggen de verschillen? Hiervoor is het van belang om de ontstaansgeschiedenis van het Lerarencollectief af te zetten tegen die van de Onderwijscoöperatie. Spoiler alert: hun ontstaansgeschiedenis is er één van gedelegeerd lidmaatschap. Dat betekende dat er bij elk besluit heel veel achterbangesprekken gevoerd moesten worden. Om dit goed te kunnen begrijpen, volgt hier nu eerst een korte schets van de geschiedenis van de Onderwijscoöperatie.

Na een lange aanloop die teruggaat tot in het jaar 1991, wordt het Samenwerkingsorgaan Beroepskwaliteit Leraarschap in 2011 omgevormd tot de Onderwijscoöperatie.¹² Deze coöperatie wordt opgericht door de vijf grootste onderwijsvakverenigingen: de vakbonden AOb, CNV Onderwijs en FvOv, Platform VVVO (een samenwerkingsverband van vakinhoudelijke verenigingen) en Beter Onderwijs Nederland (BON). Daarmee komt niet alleen de meerstemmigheid in het dna van deze nieuwe coöperatie terecht, maar ontstaat ook de zogenaamde *dubbele doelstelling*: de vermenging van onderwijsinhoud en arbeidsvoorwaarden. Hierdoor wordt elke vorm van onderwijsinhoudelijk beleid direct tot onderwerp van een politieke belangenstrijd gemaakt. Over hoe problematisch dit is voor de grote vraagstukken in het onderwijs, komen we later nog te spreken.

Om met de meerstemmigheid te beginnen: al snel blijkt dat elke samenwerkende organisatie herkenbaar wil blijven in de Onderwijscoöperatie. Zoals Leenheer schrijft: “De communicatiewerkgroep van de Onderwijscoöperatie kon [...] wel halffabrikaten maken, maar de afzonderlijke verenigingen bepaalden zelf wat ze daarmee deden.”¹³ Toch weet de Onderwijscoöperatie ondanks deze meerstemmigheid een aantal initiatieven te starten. Zoals eerder beschreven organiseert de Onderwijscoöperatie in die tijd onder meer de jaarlijkse verkiezing Leraar van het Jaar. Ook wordt er geregeld een Staat van de Leraar gepubliceerd en ontstaan er initiatieven als Leraar24. Naast het feit dat dit laatste project flink op de begroting drukt, komt de Onderwijscoöperatie pas echt negatief in het nieuws als het door de overheid wordt opgezadeld met de taak om het lerarenregister in te voeren. Bedoeld als een poging om de beroepsgroep te professionaliseren, wordt het idee voor dit register vooral ontvangen als een systeem van wantrouwen en bureaucratie, met scholingseisen, herregistratie, en mogelijke clausules als collegiale controle. Terwijl de overheid ondertussen de druk op de ketel houdt en wil dat uiterlijk in 2017 gestart zal worden met dit register, valt het draagvlak voor het Lerarenregister – en daarmee voor de Onderwijscoöperatie – voor een groot deel weg. Veel leraren zien de Onderwijscoöperatie niet als een organisatie “van, voor en door leraren”, maar als een orgaan van bestuurders. In 2018 wordt de Onderwijscoöperatie door toenmalig minister Slob ontbonden. Een poging van betrokken leraren om als *Lerarenparlement* een doorstart te maken krijgt geen financiële steun van het ministerie.

12 Zie ook: Leenheer, P. (2019). *De bril van de leraar. Over de beroepsidentiteit van de leraar in het voortgezet onderwijs*. Phronese, Culemborg.

13 Leenheer, P. (2019), p.202.

.....

***Minister Slob stelt zelf in 2018 al dat er een
stevige, onafhankelijke beroepsgroepsorganisatie
nodig is, die kan optreden namens de leraren,
om tot een goede, breed gedragen implementatie
van de Wet beroep Leraar te komen.***

..... C

Toch blijft ook na het verdwijnen van de Onderwijscoöperatie de behoefte aan een stevige en onafhankelijke beroepsgroepsorganisatie onverminderd aanwezig. Laten we niet vergeten dat minister Slob bij het opheffen van de Onderwijscoöperatie nota bene zelf in 2018 al stelt dat er een stevige, onafhankelijke beroepsgroepsorganisatie nodig is, die kan optreden namens de leraren, om tot een goede, breed gedragen implementatie van de Wet beroep Leraar te komen. Minister Wiersma herhaalt in april 2023 deze boodschap, als hij in zijn brief aan de Tweede Kamer over het niet volledig toekennen van een nieuwe meerjarige subsidie aan het Lerarencollectief, een oproep doet aan het gehele onderwijsveld om vanuit samenwerking tussen onderwijsinhoudelijke organisaties en vakbonden tot een bestendige beroepsvereniging van leraren te komen. Met deze oproep zet minister Wiersma in wezen een stap terug in de tijd. Waar minister Slob juist terecht in zijn opdracht aan Van de Ven en Roovers inzette op een zuiver onderwijsinhoudelijke beroepsvereniging, zet zijn opvolger Wiersma opnieuw de deur open voor een beroepsgroepsorganisatie vanuit organisaties met een dubbele doelstelling: vermenging van onderwijsinhoud en arbeidsvoorwaarden. Wellicht doet Wiersma dat vanuit goede motieven om de beroepsgroep van leraren te versterken, maar zijn oproep getuigt van weinig inzicht in de redenen waarom de Onderwijscoöperatie niet goed functioneerde.

De Onderwijscoöperatie kenmerkt zich gedurende haar bestaan door meerstemmigheid in de structuur, met vijf gedelegeerde partijen. Dit zorgt ervoor dat de Onderwijscoöperatie op spannende momenten vleugellam wordt gemaakt: er zitten steeds meerdere partijen aan tafel die ieder hun identiteit willen blijven behouden en eigen organisatiebelangen blijven nastreven. Hiervan is in het Lerarencollectief geen sprake. Het Lerarencollectief heeft altijd vanuit een zuivere onderwijsinhoudelijke focus kunnen opereren, zonder gedelegeerde partijen. Daarmee heeft het Lerarencollectief veel meer een autonome en eigen stem gehad dan de Onderwijscoöperatie ooit heeft kunnen laten horen.

4.5 Het gevaar van een zogenaamde “dubbele doelstelling”

In het onderwijsveld is er een andere belangrijke partij die zegt de onderwijsinhoudelijke component van het vak te vertegenwoordigen en dat is de Algemene Onderwijsbond (AOB). Sterker nog: de AOB heeft op papier inderdaad een loot aan de stam die zegt dat dit AOB-onderdeel zich enkel en alleen met de onderwijsinhoud bezighoudt. Het is echter in het verleden vrijwel nooit gelukt om de dubbele doelstelling van onderwijsinhoud en arbeids-

voorwaarden op alle fronten tegelijkertijd zuiver te blijven vertegenwoordigen. De inhoud wordt al heel snel gepolitiseerd en gebruikt als drukmiddel om op arbeidsvoorwaardelijk vlak sterker te kunnen staan. In het verleden heeft de politieke agenda het zuivere kijken vanuit vakmanschap op meerdere momenten overschaduwd. Voor de goede orde: de AOb verricht heel veel goed werk in het belang van de leraar, maar dit werk is dominant gericht op de arbeidsvoorwaardelijke kant van het onderwijs. Onderwerpen als ontwikkeltijd (zie 5.2) worden binnen een dergelijke organisatie dominant bekeken vanuit dit arbeidsvoorwaardelijke perspectief. Daarmee kan zo'n onderwerp niet meer helemaal vrij vanuit de puur onderwijskundige waarde worden beschouwd of gearticuleerd. Voordat je het weet, is ontwikkeltijd immers al inzet van een arbeidsvoorwaardelijk gesprek. Al met al is de AOb vooral een geschikte partij om loononderhandelingen te voeren, om een goede cao (collectieve arbeidsovereenkomst) voor elkaar te krijgen en om vroegtijdig de impact te doorzien van wat hogere pensioenpremies concreet voor de portemonnee van leraren gaan betekenen. Tot de komst van het Lerarencollectief is de AOb de partij die in het vormgeven en implementeren van onderwijsbeleid de beroepsgroep leraren zegt te 'vertegenwoordigen' en die positie neemt zij nu weer in. Maar zoals we hierboven betogen kan onderwijsinhoud in de praktijk bij een dubbele doelstelling nooit zuiver aan bod komen. Als een organisatie met politieke en financiële belangen het vakmanschap van de leraar blijft vertegenwoordigen, is de kans levensgroot dat de zuiver onderwijsinhoudelijke beleidsontwikkeling vertroebeld wordt door die andere belangen. Denk aan arbeidsvoorwaardelijke belangen en strategische afwegingen die erop gericht zijn om zo sterk mogelijk te blijven staan in het krachtenveld van vakbonden, sectorraden en ministerie. Dialogen worden snel in die politieke context gevoerd en belangen, onderhandelingen en uitruilmogelijkheden komen voorop te staan in plaats van de inhoud zelf. Overigens is de AOb zelf van mening dat zij als vakbond wel degelijk de dubbele doelstelling goed kan uitvoeren: opkomen voor goed onderwijs én voor goede arbeidsvoorwaarden. Dat klinkt aantrekkelijk. Toch laat ook Robert Sikkes, hoofdredacteur van het *Onderwijsblad* in het jubileumboek *25 jaar Algemene Onderwijsbond* zien hoe lastig het is om deze dubbele doelstelling in de praktijk waar te maken.¹⁴ We citeren hier Leenheer die in *Didactief Online* dit boek besprak:

“van de drieslag onderwijsinhoud (d.w.z. het gesprek over goed onderwijs en goed leeraarschap), onderwijsstelsel (zaken zoals scholenstelsel, klassengrootte en bevoegdheden, oftewel dat wat de AOb onder kwaliteit verstaat) en arbeidsvoorwaarden komt het eerste lid er ondanks alle goede bedoelingen gewoonlijk betrekkelijk bekaaid vanaf.”¹⁵

Ook de Landelijke Vereniging van Leraren (LVvL) pleit al in de jaren '60 van de vorige eeuw voor twee organisaties: één voor de inhoud versus één voor de rechtspositie, salarissen, bevoegdheden en dergelijke. Al met al is in onze optiek de AOb een uitstekende vereniging om zich puur te richten op dit laatste perspectief. Zodra het echter gaat over beleidsontwikkelingen waarin het vakmanschap van de leraar en de arbeids-juridische kant beide aan de orde zijn, gaan er belangen door elkaar spelen. Breng je deze belangen onder bij één organisatie, dan is het gevolg dat je geen helder klankbord meer overhoudt die puur en alleen vanuit het vakmanschap blijft kijken.

¹⁴ Sikkes, R. (2021). *25 jaar Algemene Onderwijsbond*. AOb, Utrecht.

¹⁵ Leenheer, P. (2022). 25 jaar AOb 1997 – 2021. Waar een vakbond voor kan staan. In: *Didactief Online*, gepubliceerd op 27 januari 2022.

.....

Onderwijsinhoud komt er, ondanks alle goede bedoelingen, gewoonlijk betrekkelijk bekaaid vanaf.

..... C

4.6 Het belang van depolitiseren

Het Lerarencollectief heeft de afgelopen jaren geen politieke kleur gehad. Dit is ook een aanbeveling voor de toekomst: maak een onderscheid tussen arbeidsvoorwaardelijke gesprekken voeren enerzijds en organiseren, agenderen, adviseren en initiëren vanuit het vakmanschap van de leraar anderzijds. Dit is nodig om de verschillende doelstellingen gescheiden te blijven houden en de dialogen hierover zuiver te kunnen blijven voeren. Het Lerarencollectief heeft zich steeds gericht op het in positie brengen van het vakmanschap van de leraar in het onderwijskrachtenveld. Het is altijd alleen om de tafel gegaan als het in de gesprekken om de inhoud van ons beroep ging, om het vakmanschap van de leraar in allerlei gremia zuiver te blijven inbrengen. Het Lerarencollectief kon niet anders dan samenwerken met partijen die wel met politieke doelstellingen aan de bestuurlijke tafels zaten, maar heeft daarbij steeds de onafhankelijke stem van het vakmanschap van de leraar hoog in het vaandel gehad. In alles wat het Lerarencollectief doet, staat steeds het belang van het onderwijs, de inhoud en de onderwijskwaliteit voorop. Ook in een wereld waarin het werk van de leraar, voortdurend wel politiek *gemaakt* wordt.

4.7 Een vitale maar precare positionering

De behoefte aan een partij, die puur het vakmanschap vertegenwoordigt is groot en beloftevol. Wat het Lerarencollectief de afgelopen jaren heeft gezien is dat sommige onderwerpen die direct het inhoudelijke werk van de leraar betreffen, onder het mom van arbeidsvoorwaardelijk, gegijzeld worden door de vakbonden die met werkgevers onderhandelen. Het is een zeer kwalijke zaak als dit in de praktijk betekent dat leraren daardoor niet meer vanuit hun vakmanschap over deze onderwerpen mee zouden mogen praten. Voor de zuiverheid in alle discussies binnen het onderwijs is het belangrijk dat er een organisatie is die de leraar vertegenwoordigt vanuit een enkelvoudige doelstelling: zijn vakmanschap, zijn kennis van zaken over wat lesgeven betekent en wat ervoor nodig is om dat goed te kunnen doen. Het is ons in het driejarig bestaan van het Lerarencollectief opgevallen dat er in het onderwijsveld flinke krachten leven die er in de praktijk voor zorgen dat het laten zien, horen en bevragen van het vakmanschap van de leraar niet bestendig georganiseerd kan worden door een organisatie als het Lerarencollectief. Raar eigenlijk en dit is voor leraren die gewoon op school hun werk doen ook moeilijk voorstelbaar. Maar zodra je je als leraar begeeft op bestuurlijk en beleidsniveau ervaar je deze tegenkrachten wel op die manier. Zolang het krachtenveld gericht blijft op belangenbehartiging met organisaties die vanuit een dubbele doelstelling organiseren, dan delft de zuiver onderwijsinhoudelijke inbreng van de leraar op onderwijsbeleid het onderspit. Dit krachtenveld houdt zichzelf momenteel in stand door de machtige partijen die samen de driehoek vakbonden-sectorraden-ministerie vormen.

Juist door als leraren aan tafel te zitten maakte het Lerarencollectief de kloof tussen beleid en praktijk kleiner. Het Lerarencollectief heeft drie jaar kunnen laten zien wát kan en dát het kan, maar heeft ook gemerkt wat er daadwerkelijk voor nodig is om het vakmanschap van de leraar een bestendige plek aan tafel te geven. Er is tegengas nodig wanneer in Den Haag de uitspraak wordt gedaan dat leraren beter moeten lesgeven. Er is tegengas nodig wanneer in Den Haag de uitspraak wordt gedaan dat er “gewoon meer focus nodig is op basisvaardigheden”. Er is tegengas nodig wanneer het ministerie miljoenen uittrekt om evidence informed werken op te leggen als dé oplossing voor dalende resultaten van leerlingen, zonder daarbij oog te hebben voor wat dit in de praktijk voor leraren betekent.

Waar zijn de leraar en de leerling nu eigenlijk écht mee geholpen?

Tegengas geef je niet door alleen maar vanaf de zijkant te roepen dat beleidsmakers en bestuurders het niet begrijpen, maar door als leraren met hen het gesprek te voeren over wat eigenlijk goed lesgeven is; door aan te geven wat leraren nodig hebben om zich professioneel te ontwikkelen. Dit vraagt een samenhangende visie op hoe goed onderwijsbeleid tot stand komt en welke fundamentele keuzes daarbij gemaakt moeten worden. Waar zijn de leraar en de leerling nu eigenlijk écht mee geholpen? Zullen we ze het gewoon eens vragen in plaats van politieke en organisatiebelangen de boventoon te laten voeren?

DILEMMA'S EN KEUZES

5 Dilemma's en keuzes aan de hand van drie cases

In dit hoofdstuk geven we in drie cases een concreter beeld bij een aantal vraagstukken waar het Lerarencollectief in haar driejarig bestaan mee te maken heeft gehad. Ze bieden context bij de afwegingen die de Lerarenraad en kwartiermakers gemaakt hebben. Ook vormen ze de opmaat naar de aanbevelingen voor het onderwijsveld in het hoofdstuk 7.

5.1 Een dilemma rondom omvang en slagkracht

Dit dilemma tekent zich af langs de vraag: hoe geef je een kleine vereniging die de leraar 'vertegenwoordigt' slagkracht?

Het Lerarencollectief is opgericht als vereniging met leden, vanuit het principe 'one man, one vote'. De oprichters, Jan van de Ven en Thijs Roovers, hadden vanuit 'PO in Actie' goede ervaringen met het houden van polls onder leraren, een methode die goed past bij een actiegroep die opereert vanuit het zichtbaar maken van wat een massa aan leraren wil. Bij de oprichting van het Lerarencollectief is er sprake van een wat andere dynamiek. De Lerarenraad die als bestuur wordt aangesteld bestaat uit zes leraren die voor een jaar gekozen zijn. Zij geven hun commitment om zich ieder één dag in de week in te zetten voor hun beroepsgroep onder het motto 'we gaan het samen zelf doen'. Die groep begint vol enthousiasme en energie, maar loopt al snel tegen de beperkingen van de door de oprichters gekozen organisatievorm aan. Zo wordt duidelijk dat het idee van 'one man, one vote' en inbreng vanuit polls niet aansluit bij wat er in het onderwijsveld, aan de beleids- en bestuurlijke tafels gevraagd wordt. De werkwijze om voor ieder los, klein voorstel een ledenraadpleging te doen blijkt omslachtig en onhaalbaar. Juist omdat er zich in het veld vrij plotseling vraagstukken en kansen voordoen waar de Lerarenraad op dat moment, vaak op zeer korte termijn, wel of niet op kan acteren. Als voor elk voorstel of besluit steeds vooraf een ledenraadpleging plaats moet vinden, dan zou het Lerarencollectief een hoop kansen hebben moeten laten schieten. En let wel, dit zijn stuk voor stuk kansen om het vakmanschap van leraren voor het voetlicht te brengen.

Ook blijkt het in de praktijk moeilijk, zo niet onmogelijk, om het werk als lid van de Lerarenraad zodanig te organiseren dat het past op de dag die je naast je werk op school hebt vrijgespeeld. Dat op die dag precies de overleggen zijn over het aan jou toebedeelde dossier is eerder uitzondering dan regel. Daarbij is er bij alle andere organisaties in het onderwijsveld – of het nu het ministerie, de vakbonden of de sectorraden zijn – sprake van een onderscheid tussen de ambtelijke en bestuurlijke laag. Zij hebben elk zo hun eigen vergaderagenda. Het is als lid van de Lerarenraad noodzakelijk om op beide lagen vertegenwoordigd te zijn: je wilt immers op de hoogte blijven én invloed uitoefenen. Met slechts acht uur per week werktijd is dit feitelijk niet te doen. Zeker niet als er naast het bijwonen van de vergaderingen ook nog tijd nodig is voor verslaglegging, communicatie naar de leden en wekelijks overleg met de Lerarenraad.

Wanneer na enkele maanden één van de leden van de Lerarenraad besluit te stoppen, wordt ervoor gekozen de vrijgevallen 0,2 fte te beleggen bij de voorzitter. Zij was binnen de Lerarenraad vanwege haar werk als ambulant begeleider al veel flexibeler dan de anderen om op allerlei dagen van de week overleggen te kunnen bijwonen. De Lerarenraad ziet daarnaast ook de noodzaak om de voorzitter meer in te zetten als boegbeeld van de vereniging en ook continuïteit te garanderen in overlegstructuren met de bestuurlijke laag. Toch blijft met 1,2 fte, verdeeld over vijf leraren, de slagkracht van het Lerarencollectief zeer beperkt; zeker in vergelijking met de andere organisaties in het onderwijsveld. Veel van die andere organisaties beschikken al snel over tientallen tot honderden fte's aan medewerkers.

.....

De slagkracht van het Lerarencollectief blijft met 1,2 fte, verdeeld over vijf leraren, zeer beperkt; zeker in vergelijking met de andere organisaties in het onderwijsveld.

..... C

Het Lerarencollectief moet keuzes maken. Deze vereniging heeft uiteraard niet de kracht om het gehele bestuurlijke systeem naar haar hand te zetten. De Lerarenraad heeft echter wel invloed op de eigen interne organisatie, koers en werkwijze. Om daadwerkelijk vanuit het vakmanschap van de leraar – als leraren, mét leraren – betekenisvol te zijn in het onderwijsveld, moet je slim zijn. Daarom ontwikkelen de Lerarenraad en kwartiermakers in het voorjaar van 2022 de al eerder beschreven *bedoeling en leidende principes* (zie 3.3) en legt deze op de ALV voor aan de leden (zie ook *Bijlage 3*).

Met het werken vanuit de door de leden goedgekeurde bedoeling en leidende principes, krijgt de Lerarenraad meer autonomie en wendbaarheid. De grenzen van de bestuurlijke vrijheid zijn duidelijk: de Lerarenraad moet – op elk moment en voor elke actie die ze onderneemt als bestuur – kunnen verantwoorden dat die handelingen (lees: voorstellen doen, stukken tegenlezen, besluiten nemen) in lijn liggen met de bedoeling en de daarop aansluitende leidende principes.

Helpt een bezoek, een besluit of een keuze om het vakmanschap van de leraar te laten zien, horen en te bevragen, dan is de Lerarenraad daartoe gemachtigd. Bij voorbaat. Deze werkwijze geeft de Lerarenraad direct al meer bestuurlijke slagkracht. De andere organisaties in het onderwijsveld, met name de vakbonden, moeten er wel aan wennen dat je als leraar zo direct met bestuurders weet te schakelen. Zonder eerst overleg met een achterban treedt de Lerarenraad op meerdere momenten op als directe sparringpartner, en geven de kwartiermakers, zonder ruggenspraak te houden, adviezen mee over beleidsvoorstellen die ze onder ogen krijgen.

5.2 Een dilemma rondom inhoudelijke manoeuvreerruimte

Dit dilemma gaat over de dunne scheidslijn tussen wat nu eigenlijk onderwijsinhoudelijk en wat arbeidsvoorwaardelijk is.

In het najaar van 2022 pakt de Lerarenraad als tweede onderwerp voor een gesprekscyclus met leraren het thema ‘ontwikkeltijd’ op. Het is een actueel en belangrijk onderwerp dat het vakmanschap van de leraar direct raakt. Ontwikkeltijd gaat over de tijd die leraren hebben om hun lessen (samen) goed voor te bereiden. Saillant detail: uit het OESO-rapport van een paar jaar geleden blijkt dat Nederlandse leraren meer lessen geven dan docenten in andere landen.¹⁶ Uit datzelfde rapport blijkt dat in verschillende van die andere landen het onderwijs beter is dan in Nederland; terwijl men daar dus minder uren lesgeeft. Of... juist omdat men minder uren lesgeeft?!

De voorzitter en één van de kwartiermakers worden daarop gevraagd deel te nemen aan de podcast ‘Minder uren, betere lessen?’ van Marco Snoek, lector aan de Hogeschool van Amsterdam en leraar(opleider) Erik Ex. Ook voert de VO-raad een verkenning uit naar het thema ontwikkeltijd en vraagt het Lerarencollectief om input vanuit gesprekken met leraren over dit thema. In alles is ontwikkeltijd een vraagstuk waarin het Lerarencollectief de interactie tussen lespraktijk en onderwijsinhoudelijke beleidsvorming tot stand kan brengen. Het betreft een complexe kwestie, die raakt aan allerlei aspecten van ons werk. Zo komt in gesprekken met VO-docenten bijvoorbeeld al in 2019 het volgende naar voren:

“Afgelopen weken merkten we in gesprekken met VO-docenten dat ze niet echt positief zijn over de komst van deze ontwikkeltijd. Na wat doorvragen blijken ze wel een groot voorstander te zijn van meer tijd om hun lessen nog beter te maken. Ze zijn alleen ongelukkig met de oplossingsrichting die bij hen op school gekozen is om deze tijd vrij te maken, namelijk het verkorten van de lesduur met 5 minuten.”¹⁷

Alle reden dus om voor ontwikkeltijd het vakmanschap van de leraar te laten zien, horen en bevragen, als leraren, mét leraren. De Lerarenraad ontwikkelt daarop een factsheet en een vragenlijst (zie *Bijlage 5*). Deze zelfde Lerarenraad voert vervolgens, samen met een aantal actieve leden die inmiddels de rol van ambassadeur van het Lerarencollectief hebben, gesprekken met leraren in het land. Waar zetten leraren ontwikkeltijd op dit moment voor in en waar zouden ze dit meer of anders willen doen? Tegen welke zaken lopen ze aan en waar zijn ze mee geholpen vanuit het licht van hun vakmanschap?

16 https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2019_f8d7880d-en

17 Van der Does, C. (2019). Ontwikkeltijd in het VO. Hoe zorg je dat het leerlingen en docenten ten goede komt? <https://stichting-leerkracht.nl/ontwikkeltijd-in-het-vo/>

Wat schetst onze verbazing? Nadat we de gesprekscyclus met leraren gevoerd hebben, wordt de voorzitter van het Lerarencollectief door zowel de voorzitter als de vicevoorzitter van de AOb telefonisch teruggefloten. Met als argument dat de opbrengsten van de gesprekken direct zouden ingrijpen op de onderhandelingen met werkgevers over de cao. Dit terwijl het Lerarencollectief geen uitspraken doet over de hoeveelheid ontwikkeltijd die er wel of niet zou moeten komen of hoe dat arbeidsrechtelijk geregeld zou moeten worden. Het Lerarencollectief onderzoekt op dat moment puur wat leraren zelf aangeven inhoudelijk nodig te hebben om tot kwalitatief goed onderwijs te komen. Zelfs nadat de voorzitter van het Lerarencollectief alle partijen verzekert dat in elk gesprek met leraren in de gesprekscyclus duidelijk benadrukt is dat de arbeidsrechtelijke kant niet aan de orde zal komen en dat de uitkomsten ook met de AOb gedeeld kunnen worden, wordt door het bestuur van de AOb schriftelijk gedreigd “hier melding van te doen” bij OCW. En dit is ook gebeurd.

.....

***Het Lerarencollectief onderzoekt op dat moment
puur wat leraren zelf aangeven
inhoudelijk nodig te hebben om tot
kwalitatief goed onderwijs te komen.***

..... C

Met de wijze waarop het onderwijskrachtenveld tot op heden is georganiseerd – in de driehoek vakbonden-sectorraden-ministerie – lopen voor deze partijen onderwijsinhoud en arbeidsvoorwaarden voortdurend door elkaar. Daardoor is het heel moeilijk het gesprek over de kwaliteit van onderwijs in brede zin te voeren zonder dat het direct bezien wordt vanuit zaken als werkdruk, salarissen, macht en verantwoordelijkheden. Hoe bizar die situatie is, wordt duidelijk als je er een ander fictief voorbeeld naast zet. Stel dat het Lerarencollectief, als leraren mét leraren, over de voor- en nadelen van de toetsing vanuit het Cito (Centraal Instituut voor ToetsOntwikkeling) zouden willen spreken. Dan moet dat te allen tijde mogelijk zijn. Tegelijkertijd betekent dat nog niet dat je – zelfs als het oordeel over Cito negatief uit zou vallen vanuit die gesprekken – daarmee zegt dat de leerlingen geen Cito-toetsen meer zouden hoeven maken. Juist gesprekken over onderwijskwaliteit, en alle aspecten die daarmee samenhangen, zijn extra waardevol als je daarin expliciet aandacht besteedt aan het perspectief van leraren zelf. Indien een club als het Lerarencollectief dit soort inhoudelijke gesprekken niet meer zou mogen voeren onder leraren en daarover niet meer zou mogen publiceren, dan is dat de dood in de pot voor het ontwikkelen van je vakmanschap. De casus ontwikkeltijd is slechts één voorbeeld van hoe het eraan toe gaat in het onderwijskrachtenveld. Hoe wil je werken aan een zelfbewuste, stevige beroepsgroep van leraren als je diezelfde leraren verbiedt over de dilemma's in hun dagelijks werk te spreken; als je hen monddood maakt, omdat het je, gezien je organisatiebelang en de cao-onderhandelingen, niet uitkomt?

5.3 Een dilemma rondom zuiver blijven in een roerig krachtenveld

Dit derde dilemma tekent zich af langs de vraag: hoe blijft de zuivere onderwijsinhoudelijke input van de leraar overeind in een onderwijskrachtenveld dat uitgaat van belangenvertegenwoordiging en kwantitatief draagvlak?

De toekenning van de subsidie vanuit OCW voor een kwartiermakerschap VO veroorzaakt begin 2022 veel onrust in het onderwijskrachtenveld. Waar het Lerarencollectief zich sinds de oprichting als beroepsorganisatie van leraren in het PO met een paar duizend leden en morele en financiële ondersteuning vanuit OCW en minister Slob een plek aan de beleids tafels heeft verworven, benadrukken de vakbonden en een aantal kritische leraren op social media dat het Lerarencollectief voor het VO geen recht van spreken heeft. Ze beroepen zich op de voorwaarde van kwantitatief draagvlak – lees: leden – om inbreng te mogen hebben in het bestuurlijke onderwijsveld. Het kwartiermakerschap VO richt zich in die periode juist alleen maar op het stapsgewijs uitbouwen van het Lerarencollectief naar een onderwijsinhoudelijke beroepsvereniging voor het funderend onderwijs in zijn geheel. Het Lerarencollectief heeft zich dus nooit als bestuurlijke vertegenwoordiger van leraren in het VO opgesteld. Hoe dan ook is de tegendruk op het Lerarencollectief nooit meer opgehouden te bestaan.

Hoe groot deze krachten in dit onderwijsveld waren, geven de volgende voorbeelden aan:

- In het voorjaar van 2022 wordt er door twee kritische leraren op social media een WOO-verzoek (Wet Open Overheid) ingediend naar de correspondentie tussen OCW en het Lerarencollectief over het verlenen van de subsidie voor het kwartiermakerschap VO. Op basis van de opbrengst van het WOO-verzoek publiceert Didactief Online in december 2022 als nieuwsbericht het artikel ‘Hoe het Lerarencollectief PO het VO erbij ging doen’. Het artikel wordt onaangekondigd en zonder wederhoor gepubliceerd en bevat tal van speculaties die als feiten gepresenteerd worden. Zo zou de minister niet gekend zijn in het toekennen van de subsidie en zou de – met naam en toenaam genoemde – initiatiefnemer voor het kwartiermakerschap VO vooral uit zijn geweest op persoonlijk financieel gewin. Wanneer de voorzitter van het Lerarencollectief Didactief verzoekt het artikel te verwijderen op grond van het grote aantal feitelijke onwaarheden, krijgt zij van de hoofdredacteur te horen dat het Lerarencollectief dan maar een overzicht moet sturen van de onjuistheden, zodat zij daar een reactie aan kunnen wijden. Wel verplaatst Didactief nog dezelfde dag het nieuwsartikel naar de categorie ‘blog’. Een nieuwe medewerker zou zijn werk niet goed hebben gedaan, aldus de hoofdredacteur. Om uit de dynamiek van “trial by media” te blijven, besluiten de Lerarenraad en kwartiermakers om maar helemaal niet meer te reageren.
- In de maand na toekenning van de subsidie VO aan het Lerarencollectief besluit de ALV van de FvOv, de federatie van vakverenigingen die zelf ook een vakbond vormt, dat de kwartiermaker van het Lerarencollectief in zijn andere functie als voorzitter van het Platform VVVO (het samenwerkingsverband van vakverenigingen die niet vakbond zijn) vanwege die dubbelfunctie niet meer welkom is in de Onderwijskamer. Dit is het tweemaandelijks overleg waarin alle vakverenigingen in het VO samenkomen voor het delen en bespreken van informatie over ontwikkelingen in het onderwijs en het coördineren van gezamenlijke actie namens de vakverenigingen.
- Daarnaast wordt het kwartiermakerschap VO van meet af aan op social media (Twitter, Whatsapp-groepen, LinkedIn) actief bekritiseerd door zowel afzonderlijke leraren als bestuurders en sectorraadleden van de AOb. De kritiek richt zich op het door hen veronderstelde ontbreken van draagvlak. Zij maken zich merkbaar zorgen dat er een

nieuw soort Onderwijscoöperatie ontstaat die namens de leraar spreekt. Een aantal uitingen betreft persoonlijke aanvallen op de kwartiermakers; zij zouden uit zijn op macht, het pluche en/of financieel gewin.

De Lerarenraad en kwartiermakers merken aan alles dat de beoogde uitbreiding naar VO grote tegenkrachten in het onderwijskrachtenveld mobiliseert. Er ontstaat onrust en ongemak doordat het Lerarencollectief zich niet beroept op kwantitatief draagvlak, maar zich puur richt op het vakmanschap van de leraar zelf. Partijen vragen zich af hoe een dergelijk collectief te plaatsen is in het bestaande systeem en krachtenveld. Dit wordt nog eens versterkt doordat het Lerarencollectief voortdurend wijst op het primaat van de onderwijsinhoud; het Lerarencollectief weigert vraagstukken vanuit het arbeidsvoorwaardelijke en politieke belangen te bezien. Met name de vakbonden blijven zich kritisch opstellen en voeren achter de schermen actief lobby bij OCW tegen het Lerarencollectief.

Tegelijkertijd bouwt het Lerarencollectief in 2021 en 2022 een constructieve samenwerking met andere organisaties in het onderwijsveld verder uit. Bijvoorbeeld in de NPO Kenniscommunity over het thema welbevinden, bij de ontwikkeling van leidraden evidence informed werken met het NRO, in het Groeifondsproject Open Leermiddelen (met Kennisnet) en door deel te nemen aan tal van andere beleidstafels. Met de gesprekscyclus over het Masterplan Basisvaardigheden van minister Wiersma laat het Lerarencollectief in het najaar van 2022 zien op welke manier het vanuit het vakmanschap van de leraar constructief-kritische input kan geven op te ontwikkelen onderwijsbeleid. Het artikel dat voortvloeit uit de gesprekscyclus oogst lof vanuit vooral leraren en er klinken daarnaast positieve geluiden op uit onder andere het ministerie en de sectorraden. Het vakmanschap van de leraar zit aan tafel. Het kán!

.....

***Met name de vakbonden blijven zich kritisch
opstellen en voeren achter de schermen
actief lobby bij OCW tegen het Lerarencollectief.
Tegelijkertijd bouwt het Lerarencollectief in 2021
en 2022 een constructieve samenwerking met
andere organisaties in het onderwijsveld verder uit.***

WAAR HET EINDIGDE

6 De opheffing van het Lerarencollectief

6.1 Het Lerarencollectief op een fundamenteel kruispunt

In de zomer van 2022 constateert de Lerarenraad samen met de kwartiermakers VO dat het Lerarencollectief op een kruispunt staat. Dat kruispunt ontstaat door een aantal heel praktische redenen, maar er zijn tegelijkertijd een aantal dieperliggende oorzaken voor aan te wijzen. De eerste twee heel praktische redenen die voorwaardelijk zijn om met het Lerarencollectief door te kunnen, hebben alles te maken met de financiën.

Subsidie loopt af – Er zijn bij de oprichting van het Lerarencollectief met het ministerie van OCW afspraken gemaakt voor een startsubsidie. Het aantal uren dat het Lerarencollectief nu betaald kan uitvoeren, is kleiner dan de rol die het geacht wordt in te nemen. Gezien de bestaande afspraken met het ministerie van OCW loopt de subsidie die aan het Lerarencollectief verstrekt is in de zomer van 2022 af. Zonder nieuwe subsidie zal de organisatie binnen een jaar moeten stoppen te bestaan, aangezien de ledencontributies onvoldoende opbrengen om het werk van de Lerarenraad te kunnen bekostigen. Om op dezelfde voet zelfstandig te kunnen draaien als ledenorganisatie, zoals de oprichters Jan van de Ven en Thijs Roovers beoogd hadden, zou het ledenaantal meer dan moeten verdubbelen. De verwachtingen uit 2019 blijken te rooskleurig te zijn geschetst: het is niet mogelijk om alleen op zuiver onderwijsinhoudelijke thema's zoveel massa te organiseren dat het Lerarencollectief zelfstandig kan voortbestaan.

Te veel werk voor 2,4 fte – In 2022 verzet het Lerarencollectief als team, bestaande uit de Lerarenraad en kwartiermakers VO, al het werk met slechts 2,4 fte betaalde krachten. Binnen deze financiële bandbreedte wensen OCW en de minister wel een sparringpartner te hebben bij allerlei te ontwikkelen onderwijsbeleid.

In deze klem tussen beschikbare gelden en beschikbare tijd wordt het Lerarencollectief geacht zich daarnaast op allerlei plekken te profileren. Die laatste eis komt voort uit de opdracht om de organisatie door middel van contributies zelfstandig te laten draaien. Zo zou immers voldoende massa kunnen ontstaan, om op basis van kwantitatief draagvlak steviger positie te verwerven in het onderwijskrachtenveld. Bovendien is het de wens vanuit OCW en de minister dat het Lerarencollectief hierbij samenwerkt met bestaande partijen die de leraar vertegenwoordigen: de vakbonden.

De combinatie van wat allemaal gevraagd wordt en wat de Lerarenraad en kwartiermakers kunnen bolwerken, loopt zoals hierboven beschreven al lange tijd uit de pas. Met de bestaande organisatieomvang en vooralsnog geen uitzicht op structurele financiering is het onmogelijk om kwalitatief de juiste dingen te blijven doen. In de tussenevaluatie van het kwartiermakerschap VO wordt deze boodschap naar OCW helder benoemd en besproken. De werkzaamheden van het Lerarencollectief worden door de minister en het ministerie als waardevol gezien, maar vooralsnog is er onder de huidige omstandigheden, met een minister die bij het doorvoeren van zijn grootse plannen geen ‘onrust in het onderwijskrachtenveld’ kan gebruiken, geen uitzicht op structurele financiering middels een instellingssubsidie.

6.2 Oproep aan de minister en de Tweede Kamer

Nadat de gesprekken in het najaar van 2022 met OCW keer op keer vruchteloos blijken, besluit het Lerarencollectief in februari de noodklok te luiden bij de minister zelf (zie *Bijlage 6*). In deze brief wordt gevraagd om verlenging van de subsidie aan het Lerarencollectief. Dit opdat er vanuit rust en financiële stabiliteit gewerkt kan worden aan een plan voor opschaling van de organisatie. Uitgangspunt daarbij is om te werken naar een bestendige rol als beroepsvereniging van leraren in het gehele bestel.

Geen subsidie betekent het einde van het Lerarencollectief, zo schrijft de voorzitter van het Lerarencollectief aan minister Wiersma. Die verzoekt vervolgens om eenzelfde ‘noodklok-brief’ aan de Tweede Kamer te sturen, zodat de Tweede Kamer aan het ministerie van OCW kan vragen om verlenging van de subsidie aan het Lerarencollectief te onderzoeken. Wiersma wil zich er zelf blijkbaar niet aan wagen om zelf voor het Lerarencollectief te gaan staan. Als de Kamer het daarentegen zou vragen aan OCW, dan ziet hij nog ruimte. Deze wijze van politiek bedrijven staat de Lerarenraad en kwartiermakers tegen. Door aan het verzoek van de minister tegemoet te komen, gaat het Lerarencollectief precies mee in datgene wat het grote probleem is van het onderwijskrachtenveld: beleid op basis van belangenvertegenwoordiging en het voortdurend politiek maken van het werk van de leraar. Toch besluit het Lerarencollectief aan de wens van minister Wiersma tegemoet te komen, omdat het organiseren van zuiver onderwijsinhoudelijke vertegenwoordiging van de leraar aan een zijden draadje hangt. Het Lerarencollectief is afhankelijk van de minister en van de regels die het ministerie oplegt. Juist daarom is uiteindelijk een structurele subsidie noodzakelijk, om van die afhankelijkheid af te komen. Maar om tot een gedegen plan hiervoor te komen is op dat moment wel financiering nodig; zelfs als deze opnieuw uit een tijdelijke subsidie komt. Met het oog op de komst van een uiteindelijk toekomstbestendige beroepsvereniging stemt het Lerarencollectief dus – met tegenzin – in met Wiersma’s voorstel en luidt middels een brief ook de noodklok bij de Tweede Kamer.

Op verzoek van de Tweede Kamer onderzoekt OCW inderdaad de mogelijkheden tot verlenging van de subsidie van het Lerarencollectief. Het ministerie van OCW komt tot een positief advies. Minister Wiersma zegt vervolgens in zijn brief aan de Kamer van 29 maart het Lerarencollectief nog een half jaar subsidie toe, geoormerkt voor het kwartiermakerschap VO. De PO-tak van het Lerarencollectief krijgt niets, terwijl juist deze tak de basis van

de vereniging betreft. Dat is als het aanbieden van een bad, waarvan je zegt dat een kind er alleen de armen mee mag wassen, maar niet de benen. Zoals we in paragraaf 3.3 reeds bevestigd hebben: vakmanschap is geen sectorgebonden aangelegenheid. Deze geoormerkte en tijdelijke budgetten helpen het Lerarencollectief dus niet om tot de benodigde opschaling van de organisatie te komen. Dit stelt de Lerarenraad en kwartiermakers voor een onmogelijk dilemma, aangezien in alle uitingen en zelfs in de organisatiestructuur juist PO en VO voor een groot deel verweven zijn. Daarnaast stelt de minister het Lerarencollectief een “beperkte bijdrage” beschikbaar die kan worden aangewend om een nieuw plan uit te denken, onder de voorwaarde dat daarbij de “samenwerking met anderen” gezocht moet worden. Deze opmerking doet de minister in het licht van zijn oproep aan het hele onderwijsveld om plannen in te dienen voor een beroepsgroepsorganisatie van leraren. De voorwaarde die hij daar aan stelt is dat deze nieuwe organisatie voortkomt uit dusdanige samenwerking, dat het op “breed draagvlak vanuit de sector kan rekenen”.

6.3 Opheffing Lerarencollectief

De Lerarenraad en kwartiermakers zijn teleurgesteld over de inhoud van de Kamerbrief van minister Wiersma. Enerzijds spreekt de minister zich duidelijk uit over het belang van een professionele en toekomstbestendige beroepsorganisatie van leraren en is hij positief over de bijdrage en werkwijze van het Lerarencollectief. Anderzijds stelt hij het Lerarencollectief wel voor een onmogelijke opgave:

- a. Doorgaan zonder subsidie voor de PO-tak, waardoor de representatie van het gehele onderwijsveld via het Lerarencollectief onder druk komt te staan en de Lerarenraad bijvoorbeeld als vrijwilligersbestuur verder moet, en
- b. Een plan ontwikkelen waarin om breed draagvlak vanuit de sector gevraagd wordt, waardoor samengewerkt moet worden met partijen die de voorliggende periode actief lobby gevoerd hebben tegen het Lerarencollectief.

De Lerarenraad en kwartiermakers laten in de meivakantie hun gedachten gaan over de Kamerbrief van Wiersma. Ze komen tot de conclusie dat het uiteindelijk bij de minister en het ministerie van OCW aan politieke wil ontbreekt om voor het Lerarencollectief te gaan staan. Waar minister Slob dat in 2019 bij de oprichting en in 2021 bij de toekenning voor de subsidie VO wel deed, lijkt er sinds het aantreden van minister Wiersma vooral sprake van een dominant politieke cultuur, waarin uiteindelijk politieke belangenbehartiging en kwantitatief draagvlak de doorslag geven. Dat brengt het Lerarencollectief in een onmogelijke positie. De geoormerkte budgetten zorgen voor een onwerkbaar situatie. Tezamen met het ontbreken van structurele steun is het weinig zinvol om op deze wijze door te gaan. Dan moet er te veel ingeleverd worden op kwaliteit, zo meent de Lerarenraad. Daarom legt zij dit vraagstuk op de ALV van 7 juni voor aan de leden, aan de hand van een notitie over de toekomst van het Lerarencollectief (zie *Bijlage 7*). Op een extra ingelaste ALV op 28 juni 2023 stemmen de leden van het Lerarencollectief in met het voorstel van het bestuur tot opheffing van de vereniging. De leden betreuren het besluit en steunen de oproep van de Lerarenraad tot het voeren van het sectorbrede gesprek over de beroepsorganisatie van leraren. De Lerarenraad schrijft in een memo aan partnerorganisaties te zullen stoppen en geeft daarbij het signaal af dat er in het onderwijsveld sprake is van een fundamenteel probleem in het organiseren van de beroepsgroep op de onderwijsinhoud. De redenen voor de teloorgang van de Onderwijscoöperatie, de ambities van de vakbonden en de ervaringen van drie jaar Lerarencollectief moeten uitgangspunt zijn voor een sectorbreed gesprek over het organiseren van leraren op onderwijsinhoud.

AANBEVELINGEN

7 Aanbevelingen: voorwaarden voor een bestendige beroepsvereniging

7.1 Inleiding

In dit hoofdstuk benoemen we op basis van de ervaringen van drie jaar Lerarencollectief de **voorwaarden voor een bestendige beroepsgroepsorganisatie**. Deze opbrengst delen we graag om te zijner tijd de kans te vergroten de oprichting van een zuiver onderwijsinhoudelijke beroepsvereniging van leraren te laten slagen. Ook geven we met onze analyse input voor het sectorbrede gesprek dat hierover broodnodig gevoerd dient te worden. Inzet daarvan is na te gaan hoe het vakmanschap van de leraar in de toekomst een gedepoliteerde plek kan krijgen bij de totstandkoming van onderwijsbeleid. Daarbij hebben we steeds voor ogen gehouden hoe het werk van de leraar en de kwaliteit van ons onderwijs aan leerlingen ten goede kan komen.

De Lerarenraad en kwartiermakers schrijven in mei 2023 een notitie om het voorstel de vereniging Lerarencollectief op te heffen te onderbouwen aan de leden.¹⁸ In dat stuk komen vier voorwaarden aan bod waaraan voldaan moet worden om een toekomstige onderwijsinhoudelijke beroepsvereniging van leraren wel kansrijk te maken:

- A. Financiële slagkracht
- B. Organisatorische stabiliteit
- C. Samenwerking met andere partijen vanuit de inhoud
- D. Erkenning op basis van kwaliteit

Hoewel deze punten onderling samenhangen en in feite niet los van elkaar gezien kunnen worden, bespreken we ze hieronder één voor één.

¹⁸ Notitie toekomst Lerarencollectief, besproken op de ALV van 7 juni 2023. Zie *Bijlage 7*.

7.2 Voorwaarde A: Financiële slagkracht

De financiële ondersteuning van de organisatie moet zodanig zijn dat er kan worden voorzien in de behoeften van het veld en kwaliteit geleverd kan worden. De organisatie van het Lerarencollectief was met 2,4 fte daarvoor te klein om op de lange termijn een volwaardige en betrouwbare partner in het onderwijsveld te kunnen zijn. Om gesprekscycli met leraren op te zetten en uit te voeren, artikelen en adviezen te schrijven, webinars en *De Avonden van de Leraar* te organiseren, tutorials te maken, tal van beleids- en bestuurlijke overleggen bij te wonen inclusief verslaglegging en een ledenorganisatie te draaien met een bestuur van leraren in tijdelijke dienst, is een grotere financiële slagkracht nodig. Onderwijskwaliteit vanuit leraren serieus nemen, betekent dat er ook een faire vergoeding tegenover moet komen te staan.

7.3 Voorwaarde B: Organisatorische stabiliteit

Er moet sprake zijn van structurele bekostiging van de beroepsgroepsorganisatie, vergelijkbaar met de financiering van bijvoorbeeld LAKS en Ouders & Onderwijs. Alleen dan kan er sprake zijn van organisatorische stabiliteit en wordt het mogelijk leraren met kwaliteiten die verder reiken dan de klas aan de organisatie te binden. Werken op basis van tijdelijke subsidies gaf het Lerarencollectief een onevenredige administratieve verantwoordingslast en zorgde voor voortdurende financiële onzekerheid. Daardoor was het niet mogelijk om plannen te maken voor de lange termijn, noch om substantieel en bestendig bij te dragen aan de opdracht die door de leden en het onderwijsveld gesteld is: als leraren, met leraren bijdragen aan de kwaliteit van onderwijs. Uitgangspunt zou moeten zijn: een onderwijsinhoudelijke beroepsvereniging van leraren die volwaardig in het onderwijsveld moet kunnen blijven opereren tussen grote organisaties als het ministerie, de sectorraden en de vakbonden. Een dergelijke organisatie kan niet zonder specifieke organisatorische ondersteuning op bijvoorbeeld administratief en financieel gebied, communicatie en strategisch beleid. Dit alles vereist organisatorische stabiliteit vanuit financiële ruimte en zekerheid.

7.4 Voorwaarde C: Samenwerking met andere partijen vanuit de inhoud

De door het ministerie van OCW en de minister gestelde voorwaarde aan de beroepsvereniging om samen te werken met andere partijen in het onderwijskrachtenveld kan niet eenzijdig worden opgelegd. Zolang in de onderwijsspolder onderwijsinhoudelijk en arbeidsvoorwaardelijk beleid door elkaar lopen, zijn de vakbonden een zuiver onderwijsinhoudelijke beroepsvereniging immers liever kwijt dan rijk. Althans, zo leert de ervaring van de afgelopen drie jaar Lerarencollectief. Leg de hoogste prioriteit bij het onderwijsinhoudelijke belang en niet bij het belang om samen te werken. Wanneer je als ministerie een beroepsgroepsorganisatie belangrijk vindt, omdat je de stem van de leraar zelf belangrijk vindt, investeer dan in een stevig fundament. Dat fundament bestaat allereerst uit morele steun en financiële zekerheid. Van daaruit kan zich een gezonde samenwerking met andere partijen ontwikkelen.

Ook kun je er als ministerie voor kiezen om specifieke taken bij de beroepsvereniging te beleggen. Denk aan het organiseren van erkend professionaliseringsaanbod of het beleggen van de opdracht voor het proces om tot een professionele standaard te komen. Als dit soort verantwoordelijkheden eenmaal belegd zijn bij de beroepsvereniging en deze vereniging zich door de minister gesteund weet, dan kan een toekomstige beroepsvereniging als volwaardig partner samenwerking zoeken met andere partijen in het onderwijsveld, zoals de sectorraden, de vakbonden, SLO en NRO. Dit is samenwerken vanuit inhoud en kwaliteit.

Door het wegnemen van de profileringsnoodzaak, door specifieke taken aan de beroepsvereniging toe te wijzen en hen de eerdergenoemde financiële ruimte en zekerheid te bieden, ontstaat er een nieuwe dynamiek in het onderwijskrachtenveld. Daarin kunnen leraren via de beroepsvereniging hun vakmanschap inzetten ten behoeve van beleid dat hun dagelijkse werk en expertise aangaat. De beroepsvereniging is daardoor een gezonde, stabiele en volwassen partner die vanuit de inhoud verbinding kan zoeken met de vakbonden en op deze wijze constructief kan bijdragen aan de kwaliteit van onderwijsbeleid.

7.5 Voorwaarde D: Erkenning op basis van kwaliteit

De reflex van het ministerie van OCW en de minister om binnen het onderwijskrachtenveld alleen te werken op basis van (verondersteld) kwantitatief draagvlak maakt het functioneren van een zuiver onderwijsinhoudelijke beroepsvereniging van leraren onmogelijk. Een beroepsvereniging van leraren kan niet bestaan als er geen erkenning is voor de kwalitatieve inhoudelijke bijdrage vanuit het vakmanschap van de leraar. De beroepsvereniging moet door OCW niet in dezelfde categorie in het onderwijskrachtenveld geschaard worden als de vakbonden, maar in een categorie naast de vakbonden. Daarvoor zijn in het buitenland goede voorbeelden voorhanden. Zo is in Engeland het Chartered College of Teaching van grote meerwaarde naast de vakbonden.¹⁹

De benadering van draagvlak op kwantitatieve basis zette het Lerarencollectief voortdurend in een spagaat: er moest samengewerkt worden met andere partijen om een ‘verbindende factor’ in het onderwijskrachtenveld te zijn. Tegelijkertijd werd er gevraagd de eigen organisatie juist te profileren om daarmee leden te werven. Dit met het oogmerk om het Lerarencollectief op termijn wellicht zelfvoorzienend te laten worden. Het inzetten van de al beperkte formatie op het binnenhalen van meer betalende leden maakte het eigenlijke werk van het Lerarencollectief, werken aan de bedoeling (waartoe we bestaan), echter onhaalbaar. Daarbij kan je je in meer fundamentele zin afvragen: waarom mogen leraren eigenlijk pas meepraten over hun eigen beroep als ze daarvoor contributie aan een beroepsorganisatie betalen? Erkenning op basis van inhoudelijke inbreng (kwaliteit) van de beroepsgroepsorganisatie en het vervullen van specifieke taken in het onderwijsveld vanuit een instellingssubsidie biedt leraren de mogelijkheid om écht impact te maken op onderwijsbeleid. Dan wordt het vakmanschap van de leraar gezien, gehoord en bevraagd en herkennen leraren de toegevoegde waarde van hun beroepsgroepsorganisatie. Dan is het een organisatie waar je als leraar bij wil horen en aan bij wil dragen.

¹⁹ <https://chartered.college/>

CONCLUSIE

8 Conclusie

In dit artikel hebben we een zogenaamde *learning history* van het Lerarencollectief gegeven, van de oprichting tot en met de opheffing ervan eind juni 2023.

8.1 De behoefte aan en het belang van een zuiver inhoudelijke beroepsvereniging

We hebben laten zien wat het Lerarencollectief in de relatief korte periode dat het bestaan heeft allemaal voor elkaar heeft gekregen, georganiseerd heeft en hoe het werk effectief is gebleken. En waarom en hoe het uiteindelijk onvermijdelijk werd om te stoppen. Dit alles is niet zonder slag of stoot gegaan. Alle overgangen en keuzes raken mensen en mensenlevens. In deze *learning history* hebben we ons licht laten schijnen op het bestaan, de bloei en de ondergang. Ook hebben we laten zien wat ervan te leren is. Vanuit allerlei perspectieven. Om te plaatsen wat geweest is, om aan te wijzen waar nieuwe initiatieven rekening mee dienen te houden en om een aanzet te geven tot een brede bezinning op wat de rol, functie en plek is van het vakmanschap van de leraar in het onderwijsveld.

We hebben laten zien hoe belangrijk het is dat er een politiekonafhankelijk collectief van leraren bestaat dat zich – gevraagd en ongevraagd – altijd mag blijven beroepen op het eigen vakmanschap en vanuit die onafhankelijke en deskundige bril naar allerlei ontwikkelingen in het onderwijsveld mag blijven kijken. Er wordt al veel te veel *over* leraren besloten in plaats van *met* leraren. Niet voor niets luidde één van de leidende principes van het Lerarencollectief: als leraren, mét leraren.

.....

Er wordt al veel te veel over leraren besloten in plaats van met leraren.

..... C

Het is belangrijk dat deze stem van de leraar aan tafel komt, vóórdat besluiten vallen. Dit om te voorkómen dat plannen over leraren wordt uitgestort waar ze nooit in gekend zijn. Het is van eminent belang ervoor te zorgen dat onderwijsbeleid ontwikkeld wordt met het vakmanschap van de leraar als uitgangspunt.

De vraag is hoe de toekomst van een beroepsgroepsorganisatie eruitziet. Welke rol is er in de toekomst in te nemen door de leraar aan beleidstafels, binnen het huidige politieke krachtenveld, gegeven alle ontwikkelingen die gaande zijn en dynamieken die er spelen?

8.2 Het begint bij politieke durf

Los van de exacte vorm is onze conclusie dat een gezonde nieuwe beweging dient te beginnen bij politieke durf. Is de politiek bereid om de structurele voorwaarden te scheppen voor een beroepsvereniging van leraren die puur vanuit onderwijsinhoudelijke kant meedenkt en van daaruit verantwoordelijkheden krijgt in het onderwijsveld? In hoeverre is daar volwaardig en duurzaam steun aan te verlenen, inclusief de garantie van doorlopende financiering? Sinds het beëindigen van de Onderwijscoöperatie is de behoefte aan een apolitieke lerarenorganisatie die zich zuiver op de inhoud van het werk van de leraar richt immers nog altijd groot. Dit wordt door tal van organisaties in het onderwijsveld én door menig leraar zelf gevoeld en erkend, op voorwaarde dat het een organisatie is die echt van leraren zelf is. De behoefte om vanuit het vakmanschap van de leraar bij te dragen aan goed onderwijsbeleid, is vele malen groter dan waar we met de kleine organisatie van het Lerarencollectief in konden voorzien. Het waarmaken van onze ambitie vroeg om een opgeschaalde organisatie, met daarop toegesneden financiering van het ministerie van OCW. Op het eerste oog lijkt dit een kwestie van eenvoudig een plan schrijven en daar subsidie voor aanvragen. Maar in het gepolitiseerde onderwijskrachtenveld waarin belangenbehartiging, polderen en gerichtheid op eigen organisatiebelangen de boventoon voeren, blijkt dit een veel complexere opgave dan je zou verwachten. In elk geval niet één waarbij je kan verwachten dat een groepje leraren dat zomaar even zelf naast hun leraarschap doet. De leraren van het Lerarencollectief hebben met financiële ondersteuning een geweldige kans gekregen om – als leraren, met leraren – aan de beleidstafels plaats te nemen en daar hun vakmanschap in te brengen. Het onderwijsveld heeft daarmee ervaren hoeveel meerwaarde een zuiver onderwijsinhoudelijke beroepsvereniging heeft. Met de mogelijkheden die het Lerarencollectief ter beschikking zijn gesteld, hebben we tijdelijk een organisatie van 2,4 fte weten te creëren. Door de kortdurende financieringen en de opgave aan het Lerarencollectief om zich zelfstandig ‘in te vechten’ in het krachtenveld, kon de Lerarenraad op het laatst niet anders dan constateren dat er onvoldoende politieke durf en steun was.

8.3 Slotwoord

Het Lerarencollectief heeft laten zien wát kan en dát het kan. Daar zijn we trots op. Het werk van de afgelopen jaren is niet voor niets geweest. We willen op deze plaats alle leraren bedanken die met ziel en zaligheid hebben meegewerkt aan en betrokken waren bij het Lerarencollectief. Die dank is er ook voor de bestuurders en beleidsmedewerkers waarmee het Lerarencollectief heeft samengewerkt. Samen hebben we veel mooie dingen tot stand gebracht!

Laten we hopen dat alle opgedane ervaringen en deze learning history een opmaat bieden naar een volgend initiatief, opdat er een stevige en bestendige beroepsvereniging uit kan ontstaan die de erkenning krijgt die ze verdient. Zodat deze *learning history* vooral een *learning future* mag inluiden. Schrijver William Arthur Ward schreef al eens: 'Teaching is more than imparting knowledge; it is inspiring change. Learning is more than absorbing facts; it is acquiring understanding.' En juist deze zaken – het bezielen van verandering en het verkrijgen van dieper begrip dat verder reikt dan droge feitenkennis – zijn precies wat nu nodig is; opdat inhoudelijk onderwijsbeleid niet *over* leraren wordt uitgestort, maar *met* leraren tot stand komt.

Sharon Martens & Harm Tiggelaar

Literatuur

Leenheer, P. (2019). De bril van de leraar. Over de beroepsidentiteit van de leraar in het voortgezet onderwijs. Phronese, Culemborg.

<https://www.uitgeverijphronese.nl/wp-content/uploads/2019/12/Pieter-Leenheer-De-bril-van-de-leraar-WEB.pdf>

Leenheer, P. (2022). 25 jaar AOb 1997 – 2021. Waar een vakbond voor kan staan. In: *Didactief Online*, gepubliceerd op 27 januari 2022.

<https://didactiefonline.nl/artikel/waar-een-vakbond-voor-kan-staan> (alleen voor abonnees van Didactief).

Martens, S. (2022). *Het lerarencollectief over.... Masterplan Basisvaardigheden*. Lerarencollectief, 2021.

<https://lerarencollectief.nl/dossiers/masterplan-basisvaardigheden/>

Roovers, T. & Van de Ven, J. (2021). *Leraar durf te claimen! Hoe we samen ons prachtvak heroveren*. Pica, Huiszen.

Van der Does, C. (2019). Ontwikkeltijd in het VO. Hoe zorg je dat het leerlingen en docenten ten goede komt?

<https://stichting-leerkracht.nl/ontwikkeltijd-in-het-vo/>

BIJLAGEN

Bijlage 1: Voorbeeld van een traject vanuit het Lerarencollectief (2020):

'Het lerarencollectief en het dossier onderwijsbevoegdheden'

OKTOBER
2020

DE COMMISSIE VOORZIEN VAN INPUT VOOR DE SYNTHETRONSESSIE.

De Commissie Onderwijsbevoegdheden voorzien van input op de synthetronsessie die zij hadden gepland als dialoogsessie met het werkveld om de eerste denkrichtingen te toetsen.

- De **meerderheid van de leraren** gaf aan zich te herkennen in het ABC (155 van de 174 leraren). De groep die reageerde was klein, wat wederom aangeeft dat dit onderwerp onvoldoende leeft of bekend is bij de beroepsgroep.
- De opmerkingen uit de poll meegenomen in het overleg:
 1. *De beschrijving van het ABC is nog best onduidelijk met name: De leraar werkt doelgericht toe naar zelfstandigheid van de leerling door middel van toerusting, vorming en opvoeding.*
 2. *De leraar als onderwijsprofessional in de school, maar ook in de samenwerking met ouders en omgeving wordt gemist/ onderbelicht.*
 3. *Het thema kwaliteitszorg/ passend onderwijs mist in de beschrijving.*
 4. *De verhouding tussen didactisch handelen en pedagogisch handelen is discussie over (de een vindt te weinig pedagogisch, de ander te weinig didactisch).*
 5. *Het is een algemene beschrijving. De een voelt zich hier prettig bij, de ander vraagt zich af of dit niet specifiek mag."*

27 & 30
OKTOBER

SYNTHETRONSESSIES

3
DECEMBER
2020

KLANKBORDSESSIE MET LEDEN VAN HET LERARENCOLLECTIEF

JANUARI
2021

TUSSENRAPPORT COMMISSIE

Bijlage 2: Voorbeeld van een noodkreet vanuit het Lerarencollectief (2020):

'Passend onderwijs past niet'

Grave – 'Hoe graag we ook willen en hoe hard we ook werken, passend onderwijs past niet', een kreet om hulp van de leraar anno 2020. Het lerarencollectief heeft de afgelopen weken een grote enquête gehouden onder haar leden over passend onderwijs.

De enquête van het Lerarencollectief, de eerste landelijke beroepsvereniging voor leraren in het primair onderwijs, kende 2500 respondenten. Niet alleen lieten zij horen hoe zij passend onderwijs ervaren in de praktijk, maar ook hoe het nu verder moet.

Het antwoord van de leraar is klip-en-klaar: 'Zorg dat de basis op orde is; investeer in genoeg bevoegde collega's, extra handen en expertise in de klas én hanteer een maximale groepsgrootte'. Ook is het duidelijk dat leraren onnodige bureaucratie tegen willen gaan. Hoe? Door meer zeggenschap en middelen direct op schoolniveau beschikbaar te stellen.

Op 1 augustus 2014 is de wet op Passend Onderwijs in werking getreden. Deze wet heeft als doel alle kinderen een plek te laten krijgen die past bij de onderwijsondersteuningsbehoefte; ofwel een plek waar het kind zich fijn voelt en waar het onderwijs op maat krijgt.

Al vóór de invoer van deze nieuwe wet kwam er veel kritiek vanuit de leraar; de basisvoorwaarden om passend onderwijs te kunnen bewerkstelligen waren nog onvoldoende uitgewerkt om tot invoer over te gaan. Uit de onlangs afgenomen enquête concludeert het Lerarencollectief dat de basis om passend onderwijs te geven er nog steeds onvoldoende staat; de klassen zijn te groot, er is onvoldoende ondersteuning in de klas, er is onvoldoende expertise binnen de school en er zijn onvoldoende middelen binnen de muren van de school om passend onderwijs vorm te geven.

Conclusie? Passend onderwijs heeft nooit een eerlijke kans gekregen. De basis op orde krijgen lukt niet met enkele accentverschuivingen binnen het huidige onderwijsstelsel. Om passend onderwijs vorm te geven moeten er ingrepen gedaan worden in het stelsel als geheel waarbij de aanpak van het lerarentekort absoluut voorwaardelijk is. 'Alleen met passende maatregelen kan Passend Onderwijs binnen het onderwijs slagen'.

Sharon Martens

Bijlage 3: Bedoeling en leidende principes

Bedoeling van het Lerarencollectief

Het vakmanschap van de leraar wordt gezien, gehoord en bevraagd

De leidende principes

1. Het vakmanschap van de leraar is het uitgangspunt van handelen
2. Het Lerarencollectief organiseert, agendeert, adviseert en initieert
3. Als leraren, met leraren
4. En draagt daarmee bij aan de kwaliteit van onderwijs

De leidende principes nader uitgewerkt.

1. Het vakmanschap van de leraar is het uitgangspunt

Het handelen van het Lerarencollectief heeft altijd een basis in het vakmanschap van de leraar. Dat vakmanschap kent verschillende elementen, die in onderlinge samenhang leiden tot goede kwaliteit van onderwijs door die leraar. Het vakmanschap staat niet op zichzelf, maar toont zich in de wederkerige relatie van de leraar tot een ander of anderen. De volgende elementen van het vakmanschap van de leraar zijn te onderscheiden:

a. De leraar in de klas

De leraar is bij uitstek degene die vakinhoudelijke kennis en vaardigheden overdraagt aan leerlingen in en buiten de les. Dat vraagt van de leraar vakkennis, didactische en pedagogische vaardigheden.

b. De leraar met de leerling

Vanuit dit perspectief is de leraar degene die de leerling begeleidt in zijn rol als jong mens in zijn eigen ontwikkeling, als onderdeel van de school en als actor in de wereld.

c. De leraar in de school

De school is een gemeenschap van vakmensen, die met elkaar de context vormen waarin de leerling zich bevindt. Het is belangrijk dat het vakmanschap van de leraar ook binnen een school een leidend beginsel is. Het Lerarencollectief wil met leraren, schoolleiders en schoolbestuurders in gesprek over wat dat vraagt en hoe dat kan worden bereikt.

d. De leraar in het netwerk

Rondom een leerling staan volwassenen die de leerling ondersteunen en begeleiden. De leraar is één van die volwassenen en werkt samen met de anderen die rondom de leerling staan. De leraar weet daarbij wat zijn rol is en wat zijn bijdrage kan zijn.

Het Lerarencollectief toetst het handelen steeds aan of en zo ja hoe het bijdraagt aan de versterking van deze elementen van het vakmanschap van de leraar.

2. Het Lerarencollectief organiseert, agendeert, adviseert en initieert

Het handelen van het Lerarencollectief bestaat uit de volgende elementen:

a. Organiseren

Organiseren betreft het gesprek over het vakmanschap van de leraar tussen leraren onderling en tussen leraren en anderen.

b. Agenderen

Het Lerarencollectief agendeert actuele vraagstukken aan relevante tafels en bij relevante partners in het netwerk en brengt potentiële oplossingsrichtingen in. Het Lerarencollectief heeft een goed netwerk en de leraar wordt aan tafel gevraagd bij thema's die het vakmanschap van de leraar raken.

c. Adviseren

Het Lerarencollectief adviseert leraren, bestuurders, besluitvormers en relevante spelers over hoe het vakmanschap van de leraar goed gehoord, gezien en bevraagd kan worden.

d. Initiëren

Waar het Lerarencollectief kansen ziet voor zien, horen of bevragen van het vakmanschap van de leraar, neemt het Lerarencollectief het initiatief hiertoe.

3. Als leraren, met leraren

Het Lerarencollectief bestaat zelf uit leraren, die actief met elkaar in gesprek zijn over de ontwikkeling van hun vak. Het collectief is er ten behoeve van kwalitatief goed onderwijs. Via het Lerarencollectief zit 'de leraar' aan tafel bij relevante ontwikkelingen in het onderwijs, opdat de juiste beleidskeuzes gemaakt worden.

4. En draagt daarmee bij aan de kwaliteit van onderwijs

Door altijd vanuit vakmanschap te kijken naar wat werkt en te zorgen dat de elementen van vakmanschap meegenomen worden bij onderwijsontwikkeling, onderwijsbeleid en andere keuzes die in het onderwijs gemaakt worden, draagt het Lerarencollectief bij aan kwalitatief goed onderwijs.

Bijlage 4: Activiteiten Lerarencollectief in de periode Q2 en Q3 van 2022

Het Lerarencollectief ontleent haar bestaansrecht aan het feit dat het in al haar activiteiten het vakmanschap van de leraar laat zien, laat horen en bevraagt. Dit doen we door te organiseren, te agenderen, te initiëren en te adviseren. De hieronder weergegeven activiteiten in het afgelopen half jaar getuigen hiervan.

1. Organisatie van drie goed bezochte en live gestreamde Avonden van de Leraar in Pakhuis de Zwijger, waarin leraren en onderwijsexperts kennis uitwisselen en het gesprek voeren over het vakmanschap van de leraar:
 - Evidence Informed werken (14 april)
 - Welbevinden (13 juni)
 - Burgerschapsonderwijs (19 september, tevens uitgezonden op AT5)
2. Actieve deelname aan beleidstafels en/of werkgroepen over onderwijsinhoudelijk onderwijsbeleid (o.a. NP Onderwijs Kenniscommunity, Groeifonds, Masterplan Basisvaardigheden, Curriculum en de Kennistafel Effectief Leesonderwijs).
3. Bouwen aan netwerken van ambassadeur-leraren: Drie ambassadeurs-bijeenkomsten waarin we onze bedoeling, leidende principes en werkwijze hebben toegelicht en feedback gevraagd hebben. 13 ambassadeur-leraren hebben zich bij ons aangesloten. We hebben speciale aandacht voor vertegenwoordiging van leraren uit het VMBO. Een van de kwartiermakers richt zich op dit netwerk.
4. Gesprekkencyclus, scholentour en ambassadeurs: In september hebben we een eerste cyclus gehad waarin we op basis van een factsheet over het Masterplan Basisvaardigheden onze ambassadeur-leraren en andere leraren bevraagd hebben. Conclusies en aanbevelingen uit deze gesprekken zijn gedeeld in een ambtelijk overleg en samengevat in een artikel dat eind september wordt gepubliceerd.
5. Deelname aan de podcast 'Minder uren, betere lessen' (Marco Snoek, Erik Ex, subsidie NRO)
6. (Proces naar en subsidie-aanvraag voor) uitgave van een Nederlandse versie *The Profession* en *Impact* in samenwerking met Hogeschool en expertisecentrum Thomas More ExCEL Antwerpen. In dit tijdschrift van het CCT publiceren leraren en wetenschappelijk onderzoekers gezamenlijk artikelen over het vakmanschap van de leraar.
7. Deelname aan Onderwijscongressen (zoals Staat van de Leraar, Pica-congres, ResearchED, Leraar van het jaar).
8. Netwerkgesprekken met externe onderwijsinhoudelijke partijen in het onderwijsveld, zoals vakverenigingen, vakbonden, sectorraden, NRO, Kennisnet, SLO, etc. als vertegenwoordiger van het vakmanschap van de leraar. Opbouwen van een onafhankelijk netwerk kritische meedenkers.
9. Professionaliseringsactiviteiten, zoals trainingen op het gebied van organisatie-ontwikkeling, koersbepaling, evenementen-organisatie, communicatie, 'branding', etc.

Bijlage 5: Factsheet en vragenlijst Ontwikkeltijd

ONTWIKKELTIJD

PROBLEEM

Leraren in Nederland geven relatief veel les ten opzichte van andere landen en leerlingen hebben ook relatief veel onderwijstijd. Meer ontwikkeltijd voor leraren zou kunnen leiden tot kwalitatief beter onderwijs, maar op veel scholen is een effectieve inzet van ontwikkeltijd een uitdaging.

DOEL

Ontwikkeltijd is tijd waarin leraren structureel ruimte krijgen om zich te verbeteren, verbreden, verdiepen en vorm te geven aan onderwijsvernieuwing en onderwijsontwikkeling.

AANLEIDING

In de praktijk blijkt het voor veel scholen een uitdaging om ontwikkeltijd op een effectieve manier in te zetten. De ruimte vinden om leraren 'vrij te spelen' is vaak een puzzel en botst met de onderwijstijd van leerlingen en overige taken die leraren hebben. Er worden verschillende constructies toegepast om tot ontwikkeltijd te komen en de vraag is of dit op de meest optimale manier gebeurt. Ook de manier waarop de vrijgekomen tijd wordt ingevuld blijkt niet overal naar tevredenheid te zijn. Dit heeft mogelijk deels te maken met de vraag: waarom zet ik ontwikkeltijd?

MOGELIJKE EFFECTEN

- Leraren voelen meer eigenaarschap en betrokkenheid bij schoolontwikkelingen.
- Leraren voelen zich zekerder en beter toegerust om in de behoeftes van de leerlingen te kunnen voorzien.
- Het is goed voor de schoolcultuur en relaties tussen collega's onderling.
 - Leraren gaan vaker samenwerken in vakoverstijgende projecten.
 - Leraren zullen meer geneigd zijn te innoveren en gebruik te maken van effectieve onderwijsmethodes van collega's.
 - Leraren zullen vaker gebruik maken van een evidence-informed aanpak in de ontwikkeling van hun lessen.

VOORBEELDEN UIT ANDERE LANDEN

- In landen (Zuid-Korea, Finland, Canada) waar leerlingen goed presteren hebben leraren meer tijd voor ontwikkeling en voorbereiding binnen hun normale werkuren. Die besteden ze aan samenwerken met collega's, lesobservatie, lesvoorbereiding, en onderzoek om hun lessen te verbeteren
 - Leraren in Shanghai krijgen relatief veel ontwikkeltijd om met collega's lessen te ontwerpen en hierop te reflecteren
- In Singapore besteden leraren een groot deel van hun schoolweek aan professionele ontwikkeling met collega's. Deze tijd wordt veelal besteed aan het bedenken, bespreken en oefenen van mogelijke activiteiten en projecten en hier feedback op geven
 - Verschillende scholen in de VS zetten ontwikkeltijd in voor curriculumontwikkeling, lesideeën delen, elkaar feedback geven en professionalisering

VRAGEN ONTWIKKELTIJD

1. Is er op jouw school ruimte voor ontwikkeltijd? Zo ja, waar wordt die aan besteed?

2. Als jij minder lessen zou hebben en meer ontwikkeltijd, wat zou jij dan met deze tijd doen?

3. Wat hebben jij en je collega's nodig om ontwikkeltijd effectief te besteden?

VRAGEN ONTWIKKELTIJD

4. Op welke manier zou je op jouw school ontwikkeltijd kunnen creëren?
Wat zou je niet of minder doen?

5. Wie zou moeten bepalen waar je ontwikkeltijd aan besteedt?
De schoolleiding? Jijzelf? Je team of sectie?

Bijlage 6: De noodklok luidt

Verstuurd op 8 maart 2023

Beste minister Wiersma,
cc. Inge Vossenaar, Timon Verheule, Daniëlle Schiet, Maarten Abelman

Met deze brief luidt het Lerarencollectief de noodklok.

In de afgelopen jaren hebben we ervaring opgedaan met het laten zien, horen en bevragen van het vakmanschap van de leraar. Dit hebben we in verschillende vormen gedaan, bijvoorbeeld door het organiseren van gesprekscycli met leraren over beleidsplannen – zoals het Masterplan Basisvaardigheden – en door initiatieven als de Avond van de Leraar over complexe en soms politiek beladen thema's als burgerschapsonderwijs. Daarnaast organiseerden we samen met andere onderwijspartijen Trends & Tapas en webinars én hebben we tutorials gemaakt waarin ervaringen en praktijkkennis over effectieve interventies worden gedeeld van waaruit de professionele dialoog gevoerd kan worden. Dit doen we als leraren mét leraren.

Wij merken dat deze manier van werken voorziet in een behoefte in het onderwijsveld en bij het maken van onderwijsbeleid. Ook merken we dat de behoefte groter is dan waar wij aan kunnen voldoen.

Wij willen het Lerarencollectief een bestendige plek geven in het vormgeven van onderwijsbeleid. Voor de leraren van het Lerarencollectief staat het vakmanschap van de leraar centraal. We zijn ervan overtuigd dat er bij het maken van onderwijsbeleid altijd een partij mee moet denken vanuit zuiver onderwijsinhoudelijke doelstellingen. We zijn ons als Lerarencollectief bewust van het politiek- bestuurlijke krachtenveld waarin we ons bevinden; wij ervaren dat het gesprek over de onderwijsinhoud vaak verloren gaat door alle politieke belangen. Dit vraagt om een bestendige organisatie die politiek-onafhankelijk het vakmanschap van de leraar kan laten zien, horen en bevragen.

Het vakmanschap van de leraar wordt op dit moment uitgedragen door een veelheid aan grotere en kleinere organisaties. Het Lerarencollectief zet zich in om zuiver onderwijsinhoudelijke organisaties te verbinden, want het onderwijsveld is gebaat bij het samenbrengen van constructieve onderwijsinhoudelijke krachten. Een bestendige organisatie die vanuit rust en stabiliteit het vakmanschap van de leraar – in allerlei verschillende vormen – kan inbrengen bij het vormgeven van onderwijsbeleid is hierbij een noodzakelijk goed.

Dit kan het Lerarencollectief niet alleen.

Op dit moment kunnen wij als Lerarencollectief onvoldoende werken vanuit onze bedoeling: het laten zien, horen en bevragen van het vakmanschap van de leraar. Een groot deel van onze spaarzame tijd zijn we in gesprek over tijdelijke subsidies, verantwoording daarover en gesprekken over de politiek-bestuurlijke omgeving waar wij inzitten. Wij werken daarom aan een plan waarin het Lerarencollectief als die bestendige, op samenwerking gerichte, organisatie wordt beschreven en hoe dit er organisatorisch en financieel uit zou moeten zien. Dit is niet in ons belang, maar in het maatschappelijk belang. Daarom zijn we in gesprek met andere onderwijspartijen en willen we structureel in gesprek met het ministerie van OCW om dit verder vorm te geven en uit te werken.

Op dit moment kunnen we, na acht maanden gesprek met veel verschillende medewerkers van OC&W, echter niet anders dan de noodklok luiden: 'Het geld is op'. De 2,4 fte aan salarissen van de leraren van het Lerarencollectief kunnen in februari niet meer volledig uitbetaald worden, het Lerarencollectief dreigt te moeten stoppen. Laat ons niet langer

bungelen: geef ons de financiële ruimte om onze huidige werkzaamheden voort te zetten en daarnaast dit plan verder uit te werken.

Hartelijke groet,
Sharon Martens
Voorzitter

Bijlage 7: Notitie toekomst Lerarencollectief

Notitie toekomst Lerarencollectief

Mei 2023

Sinds de oprichting van het Lerarencollectief is de Lerarenraad erin geslaagd het vakmanschap van de leraar aan de bestuurlijke tafels te laten zien, horen en bevragen. Leraren hebben daarmee direct mee kunnen werken aan het verbeteren van onderwijsbeleid, daarop initiatief kunnen nemen en kunnen agenderen. Daar mogen we met z'n allen trots op zijn!

De Lerarenraad PO en kwartiermakers VO hebben de afgelopen drie jaar gemerkt hoe groot de vraag is naar onderwijsinhoudelijke input van de georganiseerde leraar op te ontwikkelen beleid. Deze vraag van tal van organisaties, én bovenal van menig leraar zelf, is vele malen groter dan waar we met het huidige Lerarencollectief in kunnen voorzien. Het waarmaken van onze ambitie, zuiver onderwijsinhoudelijke vertegenwoordiging van leraren in het funderend onderwijs, vraagt om een opgeschaalde organisatie, met daarop toegesneden financiering van het ministerie van OCW. Daarover zijn we in het afgelopen jaar in gesprek gegaan met OCW en de minister. De uitkomst van die gesprekken is wat ons betreft onbevredigend. Dit heeft te maken met vier thema's die we hieronder beschrijven.

Financiële slagkracht

De financiële middelen vanuit subsidie en contributie zijn te laag om met de huidige organisatie te voorzien in de behoeften vanuit het veld en verder door te groeien. De organisatie is te klein (2,4 fte) om alles te kunnen belopen, benodigde kwaliteit te leveren en zichtbaar te maken wat we allemaal doen.

Organisatorische stabiliteit

Werken vanuit tijdelijke subsidies geeft een onevenredige administratieve verantwoordingslast, zorgt voor voortdurende financiële onzekerheid en geeft weinig ruimte om substantieel en bestendig bij te dragen aan de opdracht die door onze leden gesteld is: als leraren, met leraren bijdragen aan de kwaliteit van onderwijs. Om volwaardig te opereren binnen het bestuurlijke krachtenveld – bestaande uit grote partijen als het ministerie, de sectorraden, de vakbonden, etc. – hebben de leraren die het inhoudelijke gesprek voeren specifieke ondersteuning op bijvoorbeeld administratief en financieel gebied, communicatie en strategisch beleid nodig. Organisatorische stabiliteit vanuit financiële ruimte en zekerheid is dan ook een vereiste.

Samenwerking met andere partijen vanuit de inhoud

Er wordt wat betreft financiering vanuit het ministerie als voorwaarde gesteld om samen te werken met andere partijen zoals de sectorraden en de vakbonden. In de onderwijspolder lopen onderwijsinhoudelijk en arbeidsvoorwaardelijk beleid vaak en onnodig door elkaar. De vakbonden willen liever niet met het Lerarencollectief samenwerken. Het werk verdelen zodat we ons naast elkaar kunnen richten op specifieke taken – binnen een afgesproken bandbreedte – is tevens geen optie voor de bonden. OCW stelt in de beslisnota dan ook dat “de huidige dynamiek tussen primair de vakbonden en het Lerarencollectief niet goed is” en spreekt van “onrust in het onderwijskrachtenveld, waarbij op zowel social media als vanuit vakbonden [...] de VO-afdeling of specifieke activiteiten van het Lerarencollectief bekritiseerd worden”. Met de eerdergenoemde financiële ruimte en zekerheid ontstaat er een nieuwe dynamiek waarin het Lerarencollectief zich in kan zetten op onderwijsinhoudelijke thema's,

daarop verbinding kan zoeken met de vakbonden en op deze wijze constructief kan bijdragen aan de kwaliteit van onderwijs.

Erkenning op basis van kwaliteit

De terugkerende voorwaarde van het ministerie en de minister om binnen het onderwijsveld te werken vanuit kwantitatief draagvlak – groei in ledenaantal – zet het Lerarencollectief in een spagaat: we moeten zowel samenwerken met andere partijen als onszelf profileren om leden te werven om zelfvoorzienend te zijn. Natuurlijk willen wij verbinding met onze collega's, de leraren in het land. Het liefst in groten getale. Maar de nu al beperkte formatie vol inzetten op het binnenhalen van betalende leden maakt het eigenlijke werk, het waartoe we bestaan, onhaalbaar. Daarbij kan je je afvragen: Waarom mogen leraren eigenlijk pas meepraten over hun eigen beroep als ze daarvoor contributie betalen?

Erkenning op basis van inhoudelijke inbreng (kwaliteit) in plaats van ledenaantal (kwantiteit) geeft het Lerarencollectief als onderwijsinhoudelijke organisatie de mogelijkheid om écht impact te maken vanuit de inhoud. Het vakmanschap van de leraar wordt gezien, gehoord en bevraagd; de leraar herkent zich in het Lerarencollectief.

Graag gaan de Lerarenraad en kwartiermakers met jullie, de leden, in gesprek over de hierboven geschetste thema's en de dilemma's voor de toekomst van het Lerarencollectief die eruit voortvloeien.